

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תוכב"א

שנשמעו אצל משתתה היין

סעודת פורים תש"ב (חלק ב)

עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

• בתנא דבי אליהו: אשרי מי שמתחדש דברי תורה על פיו, והוא נחת רוח להבורא • הרמ"ע מפאנו: הרשעים עצמן יחפרו ויאבדו, וישאר רק ניצוץ הק' שמתחיה אותם, ובו יתקיים וידעו כי אתה שמך ה' לברוך • יש אנשים שמטבעם רוצים להשפיע טוב, ולהם קל ענין ברוך מרדכי, ויש שמטבעם קל להם ענין ארור המן. אבל כשרוצין רק רצון הבורא ב"ה אין חילוק ביניהם • מכני בניו של המן למדו תורה כרבים, אף שאמרו אין מקבלין גרים מורע עמלק, ואין מוסרין דברי תורה לגוים • ענין התחלפות הנשמות המבואר במקובלים בטעם שמברכין כל יום שלא עשני גוי • בדגל מחנה אפרים: יש רשעים המתדמין לצדיקים. ולעתיד הקב"ה מושכם מבין הצדיקים ומורידם לשאול • העצה הוא רק לבטוח על הקב"ה, שהוא יורה לנו האמת, וינחנו בדרך של ברוך מרדכי •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ה לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | איטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: #1700 845-366-2793

23 מינוט) קלאָר ***

לשון קדשו - קונטרס שכד (חלק ב)

קול אוצר יהודא ברקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-2223419
79 → 1 → 4 → 3 → 20.2

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פעקס: 718-650-2970

לשון קדשו: **929-522-1515**

דרוק 1 דערנאן 991 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יואל קליינבערגער הי"ו (ב"ר אלעזר)
לאירוסים בנו החתן אברהם מאיר ז"ל - עב"ב ת
הר"ר שלום יוסף סאנדער הי"ו

הר"ר יהושע געלבשטיין הי"ו
לנישואי בתו - עב"ב החתן מרדכי נ"י
בן הר"ר אברהם צבי שעהר הי"ו

• זהם יעלו לזכרון •

מחשובי תלמידי רביה"ק בעיר קראלי
הנה"צ רבי משה הלל זצ"ל קאהן
בן הרב שמואל מנחם זצ"ל - אבד"ק פענשאַרין
נפטר י"ט אדר תשס"א

הרה"ג המפורסם יגע בתורה יום ולילה, וזה וזכה הרבים
הנה"צ ר' יצחק אייזיק זצ"ל ליעבערמאן
אבד"ק בעסערמין ז"ו
בן הרב מאיר אברהם ז"ל - נפטר י"ט אדר תש"מ

הרה"ח ירא שמים, בעל מרות טובות וישרות, עסק
בשיעורי תורה בקביעות נפלא, רגיל בספרי רביה"ק ז"ע
ובשמיעת קולו על הרעקארדינגס
רבי חיים צבי ב"ר עוריאל יחיאל ז"ל לאווי
נבא צדקה בעד המוסדות במאמריאל כשליש שנה
נפטר מ"ו אדר ב' (שושן פורים) תשע"א

הרה"ח ירא ושלם, מראשי ומייסדי מוסדות רביה"ק ז"ע
במאמריאל, ועמד במסירות ובנאמנות בכל נפשו ומאודו
לעשות רצון צדיק, ולמד בספריו הקדושים בקביעות
רבי יודא לייבוש ז"ל קליינבערגער
בן הרה"ח ר' חיים צבי ז"ל הי"ד - נפטר י"ז אדר תשע"ב

הרה"ח קבע מקומו בבית"ד בבוקר ובערב, בוחן תלמידי מוסדות
רבינו בקרויניטיס, פיזר מעותיו לצדקה למוסדות ולעניים
רבי דוד ז"ל ראזענבוים מעיר סעליש
ב"ר חיים צבי ז"ל - נפטר מ"ו אדר תשמ"ג
לא הניח זרע של קיימא - ונא לעשות חסד של אמת בעבורו

הרה"ח איש האשכולות, חובר חיבורים מחוכמים, נדיב ושווע
רבי שבת ז"ל ליפשיץ
ב"ר דוד ז"ל
מו"ס נחלת דבש בכל מקצועות התורה
נפטר י"ז אדר א' תשפ"ב

האשה החשובה והצנועה, הליכותיה בישרות בצדקות
ובתמימות, עמדה לימין בעלה עבור מוסדות רביה"ק ז"ע
מרת אסתר ע"ה בראווער
בת הנה"צ ישראל מאיר זצ"ל (בן הר"ק בעל ערות הבשם זצ"ל)
אשת הרה"ח ר' שלמה ז"ל - נפטרה י"ט אדר א' תשד"מ
נפטרה י"ט אדר תש"פ

האשה החשובה ויאת ה' היא התהלל
מרת טויבא אסתר ע"ה פארהאנד
בת הרה"ג רבי אליקים נעזיל זצ"ל וואלד
אב"ד באנסקא ביסמריצא ובאנהיים
אשת הרה"ח ר' יוסף ז"ל - נפטרה מ"ו אדר ב' תשכ"ב

האשה החשובה צנועה וכשרה, בעלת מרות וחכמת לב
מרת דינה ע"ה סאנדער
אשת הרה"ח ר' שמחה ישכר הכהן ז"ל
נפטרה י"ד אדר א' תשע"ט

האשה החשובה, עסקה במצות ומעשים טובים, ביתה פתוחה
לרווחה בהכנסת אורחים, מזמורי תהלים שגורים על שפתה
מרת פיגא ע"ה קעסטענבוים
ב"ר אליעזר ז"ל - אשת הרה"ח ר' צבי ז"ל
נפטרה י"ט אדר תשס"ו

האשה החשובה מרת
מלכה ע"ה שטיין
ב"ר חיים אל"ל ז"ל
אשת רבי חיים יחזקאל שליט"א
נפטרה י"ח אדר א' תשפ"ד

האשה החשובה מרת
עמיא שרת ע"ה שווארטיץ
ב"ר יושע חיים הכהן ז"ל
אשת ר' שלום יחזקאל ז"ל
נפטרה י"ט אדר תש"פ

האשה החשובה מרת
מרים ע"ה ראטה
ב"ר לוי ז"ל
אשת ר' חיים הכהן ז"ל
נפטרה י"ד אדר תשע"ו

האשה החשובה מרת
זיסל ע"ה
ב"ר ארי' ז"ל
נפטרה י"ז אדר תשס"ו

סעודת פורים תש"כ (חלק ב)

מה

ביאורים במאמר הגמרא: עד דלא ידע

הערטס אויס:

איך וועל אנהייבן צו זאגן 'פֿשט'.

[לבאר מאמר הגמרא] חייב אדם לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך

מרדכי.

מו

אופן ראשון

חקמה לביאור המאמר

הערטס אויס:

ווער ס'האט געהערט ביי 'שלוש סעודות' וואס כ'האב געזאגט, קען עס גיכער

פארשטיין!

איך האב געטייטשט דעם מדרש², [זכירת שבת וזכירת מחיית עמלק, זה זכור זה זכור],

כיצד יתקיימו שניהם.

איך וועל נישט איבער'חזרן, ס'איז מיר שווער צו איבער'חזרן, מ'קען דאך

געוואר ווערן וואס איך האב געזאגט ביי 'שלוש סעודות'.

¹ בס"ג זכור תש"כ [נשלח במוצ"ש ליל כניסת פורים], והועתק לשונו להלן בהערה ג.

² בפרקי דרבי אליעזר (פרק מד): רבי פנחס אומר, אחר ארבעים שנה רצה משה להזכיר לישראל ולומר להם זכורים אתם שאמרתם במדבר ה'ש ה' בקרבנו אם אין (בשלה י, ז), אלא אמר משה, אם אני אומר לישראל כך הרי אני מגלה את פניהם, והמגלה פנים לחבירו אין לו חלק לעולם הבא, אלא אני אומר להם מעשה עמלק, והם מבינים מה שכתוב לפניו וכו', לפיכך אמר להם משה זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. ו אמרו לו ישראל, משה רבינו, כתוב אחד אומר (תצא כה, יז) זכור את אשר עשה לך עמלק, וכתוב אחד אומר (יתרו כ, ז) זכור את יום השבת לקדשו, היאך יתקיימו שניהם, זה זכור זה זכור. אמר להם משה לא דומה כוס של קונדיטון לכוס של חמץ, זה כוס זה כוס, זה זכור לשמור ולקדש את יום השבת, וזה זכור להשמיד ולהכרית את כל זרעו של עמלק, שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק, והיה בהניח ה' וכו', וכשתבא לארץ לא תשפח.

וכענין זה הוא בתנחומא כי תצא (סימן ז): זכור את אשר עשה לך וגו'. כאן כתיב זכור, ובשבת כתיב זכור, שניהם שוין, אמר שלמה (קבלת ב, טו-טז) אומרת אני בלבי כמקרה הפסיל גם אני יקרני ולמה חכמתי אני אז יותר, ואמרת כי אין זכרון לחכם עם הפסיל לעולם. אף על פי שכתוב בשבת זכור, ובעמלק זכור, אינן שוין. אמר שלמה כמקרה הפסיל גם אני יקרני, משל למה הדבר דומה, למלך שעשה סעודה וזימן את האורחים, נכנס הקערה לפניו מלא כל טוב, אמר זכור פלוני אהבי. משקנח את הקערה אמר זכור פלוני שונאי, אמרו לו אהביו זה הן הן וזה הן הן, אמר להם לזה הזכרתי על קערה מלא כל טוב, ולזה הזכרתי על קערה ריקה. כך השבת כתיב בה זכור את יום השבת לקדשו, ולכבודו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה, ובעמלק כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק, על מה אתה זוכרו, על שולחן ריקה, שנאמר תתחן את זכר עמלק מתחת השמים.

³ וז"ל רבינו שם בס"ג זכור תש"כ [לשון קדש קונטרס צה, אות א-ג, ואות מט-נג], בהנוגע לענינינו: ס'שטייט אין פרקי דרבי אליעזר, כתוב אחד אומר זכור וכו', כיצד יתקיימו שניהם, אלא אינו דומה, זה זכרהו לקדשו ולענגו, וזה זכרהו להממו ולאבדו. לכאורה איז דאך א פלא, וואס פּרעגט ער עפעס 'כיצד יתקיימו שניהם', פארוואס קענען זיי נישט זיין ביידע אויפמאָל [וכי איזה סתירה יש ביניהם]. און וואָס איז דער 'תירוץ', אורדאי ווייסט מען אַז 'דעס' [זכירת שבת] איז זכרהו לקדשו ולענגו, און 'דעס' איז דער היפוך [נגם 'המקשן' ידע זה, ומה משמיענו 'התרוץ'] [ולהלן שם בהתירוצים הארוך רבינו לבאר שיש צריכותא בכל הזכירות, להזכיר בהם שהמצוה הוא כפה ולא רק בלב, ועיין שם באורך לפי דרכו שם שמבאר דברי השאגת אריה בענין הזכירות צריך להיות כפה, דלכאורה יוקשה כיון שיש לנו לימוד בג' זכירות דצריך זכור כפה, א"כ הרי שלשה כתובין הבאים כאחד אין מלמדן, ולזה מבאר רבינו דכיון שיש צריכותא

מז

דאָ [לעניינרן] איז אַזוי, ס'איז אַ גרויסער חילוק פון אַרור הָמָן, און בְּרוּךְ מְרֻדֵי.

מח

יש אנשים שמצד מבעים רוצים להשפיע טוב וחסד,
ולחם בנקל יותר לקיים ענין ברוך מרדכי מענין ארור המן

בְּרוּךְ מְרֻדֵי, [איז] זייער אַ גוטע זאך, אַז מ'בענטשט מְרֻדֵי'ן, מ'בענטשט אידן.
די טבע פון אַן ערליכן איד [איז דאך, אַז] ער האָט ליב גוטס, [און] ער וויל מְשַׁפֵּיעַ זיין
גוטס, [שהרי] דער מְקוֹר הַקְּדוּשָׁה איז דאך פונעם גוטן [להטיב ולגמול חסד]. זייער אַ
גוטע זאך.

בְּרוּךְ מְרֻדֵי [איז] זייער אַ גוטע זאך, אַז מ'בענטשט מְרֻדֵי'ן, מ'בענטשט אידן.
די טבע פון אַן ערליכן איד, ער האָט ליב גוטס, ער וויל מְשַׁפֵּיעַ זיין גוטס, דער
מְקוֹר הַקְּדוּשָׁה איז דאך פונעם גוטן. זייער אַ גוטע זאך.

מט

[אמנם] אַרור הָמָן, [צו טון] שלעכטס, נוֹקֵם וְנוֹטֵר [צו זיין ברשעים], ס'איז [טאַקע] דער
רְצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הווא, ס'מוז זיין, [ווייל] אַנדערש קען מען נישט דאָס גוטע. אָבער
ס'איז פאַרקערט פון דער טבע פון אַן ערליכן איד.

די טבע פון אַן ערליכן איד [איז אַז] ער וויל מְשַׁפֵּיעַ זיין גוטס, ער איז פון אַ גוטן
מְקוֹר, ער האָט ליב גוטס, ער האָט ליב מְשַׁפֵּיעַ צו זיין גוטס, [מה שאין כן] שלעכטס
קומט אים אַן שווער.

נאָר אַז ס'איז דער רְצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הווא, הערט זיך אויף אַלעס [ואינו מביט על

בכל אלו הזכירות שעבור זה אין הם נלמדין זה מזה, ע"כ שוב לא שייך בזה הך ענין דאין מלמדין, ושפיר הם מלמדין. ובתוך
הדברים מבאר הצריכותא לענין זכירת שבת וזכירת עמלק דלא היה ידעינן זה מזה. ושוב אמר רבינו עוד טעם בהצריכותא
דשבת ועמלק באופן שני, וז"ל: [ווייל] ס'איז תלוי אין אַ 'תכונה' פון מענטשן אויך [בבחינת הנפש שלהם]. ס'איז
פאַרהאַנדן איינער וואָס ער איז אַ תְּכוּנָה וואָס ער איז פון זיין שורש אויף לְקַחַת נֶקֶם וּלְהַרְע, ביי אים איז אַ
'רבותא' [הזכירה שהיא] לְקִדְשׁוֹ וּלְעִגְלוֹ. און איינער ווידעראום איז געבויעט שורש נשמתו, דוקא נאָר אויף
לְהַטִּיב, און 'דעס' [לְהַרְע] איז כנגד הטבעיות, ס'איז כנגד טבעו, כנגד בחינתו, איז ווידעראום אַ גרויסע רבותא
אַז דאָ [בעמלק] מוז אָבער זיין לְהוֹמָמוֹ, ער זאָל געדענקען לְהוֹמָמוֹ וּלְאִבְדוֹ. על כל פנים הא כדאיתא והא
כדאיתא, דעס ברויך מען פאַר אַן אַנדערן און דעס ברויך מען פאַר אַן אַנדערן, מ'קען נישט אַראָפּלערנען איינס
פון דאָס אַנדערע. [און] אַז ס'איז נישט אויף איין בחינה [כל אלו הזכירות], ממילא איז מיצדן צריני, גייט נישט
אַן קיין [דין פון] שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין. ◦ דאָס קאָן זיין אפשר דער פֶּשֶׁט דאָ אין דעם מדרש
[בפרקי דרבי אליעזר] וואָס כ'האָב אַנגעהויבן. לעולם קען זיין דער בעל המדרש האָט געוואוסט פון דעם אַז
'איבעראַל' [בכל הזכירות] זעה איך [בגמרא] אַז מ'איז נישט יוצא בהרהור, ס'מוז זיין זכור 'בפה'. אָבער אַז ס'איז
איבעראַל אַזוי, [אם כן] מוז זיין איך לערן עס אַרויס פאַר אַ כלל [גם בשאר זכירות. אמנם] די קשיא איז דאָך אָבער,
אַז ס'איז איבעראַל אַזוי [אם כן הרי] ס'איז דאָך שני כתובים הבאים כאחד, וואָס דאַרף מען האָבן צוויי פסוקים
דערויף. [וזה שהקשה המדרש] כתוב אחד אומר זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקִדְשׁוֹ וכתוב אחד אומר זְכוֹר אֶת אֶשֶׁר עָשָׂה
לְךָ עַמְלֵק, כִּיצַד יתקיימו שניהם, איינער איז דאָך זיכער איבעריג, [ווייל] מ'קען דאָך אַרויסלערנען איינס פון
דאָס אַנדערע, אַז נישט העט איך גיווען געדאַרפט צו זאָגן מ'זאָל אין ערגעץ נישט [זיין מחויב 'בפה' בשאר
הזכירות, כי הלא שני כתובים] אין מלמדין, מ'זאָל אין ערגעץ נישט. און דער אַמַּת ברענגט מען אין די הלכה אַז
ס'איז נישט אַזוי, [נאָר] אַז מען זאָגט 'איבעראַל, אַז איבעראַל מוז זיין 'בפה', ממילא איז דאָך עס אַ סתירה
כִּיצַד יתקיימו שניהם, איז דאָך עס אַ קשיא. ◦ ענטפערט ער אים, ס'איז נישט קיין קשיא, [שהרי] ס'שטעלט זיך
נישט צוזאַם [ללמוד זה מזה, שהרי] אינו דומה זה לזה, דעס איז לְקִדְשׁוֹ וּלְעִגְלוֹ און דעס איז לְהוֹמָמוֹ וּלְאִבְדוֹ,
ממילא קען איך נישט אַראָפּלערנען איינס פון דאָס אַנדערע, מוז איך טאַקע האָבן ביידע פסוקים, איבערדעם
מוז דאָך שוין יתקיימו שניהם, איז עס ביידע אַ הכרח, ביידע פסוקים זענען אַ הכרח, מ'קען נישט אַראָפּלערנען
איינס פון דעס אַנדערע [ולכן שפיר מלמדין לכל מקום].

טבעו]. ווייל ער פארשטייט [כי] אַז מ'איז מְכַנֵּיעַ דאָס שלעכטע, דעם מְקוֹר הַרְשָׁעָה, מ'איז מְכַנֵּיעַ די קְלִיפָּה, דאָס איז דעס בעסטע אויף דער וועלט.

[און] פֿאַר זיי אַלײן איז אויכעט בעסער אַז זיי ווערן נְכַנֵּעַ. וואָרן ווי מער שלעכט זיי זענען, ווערן זיי דאָך מער איינגעטינקען [בחסאים] הַשֵּׁם יִשְׁמְרֵנוּ. [אָבער] אַז זיי ווערן נְכַנֵּעַ, קענען זיי נישט אַזויפיל שלעכטס טאָן. [ונמצא כי] אַ גרויסע טובה טוט מען זיי אַז מ'איז זיי מְכַנֵּיעַ.

אָבער די טְבַע פון אַן ערליכן איד [איז, אַז] ס'קומט אַן שווער [דער ארור המן, ואיבוד הרשעים].

ג

ולעומת זה יש אנשים שמצד טבעם קל יותר לקיים ענין ארור המן מענין ברוך מרדכי

ווידעראום דער וואָס ער איז פון אַ מְקוֹר [כזה, וואָס] ער האָט זיך ליב נאָם וְנוֹטָר צו זיין, ס'איז ביי אים נישט אַזוי שווער, [והוא אומר במחזה] 'דער הָמָן האָט געוואָלט אומברענגען אידן! לאַז מען זיך נאָם זיין אין אים!' [ווייל] ער איז בְּטַבַּע נוֹטָה צו נְקִימָה וְנִטְיָרָה, דעס קומט עס אָן גרינג.

ווידעראום 'דער' טוט נישט מיט אַזאַ גרויס חֲשֵׁק דעם בְּרוּךְ מְרַדְּכִי, וואָרן ער איז בְּטַבַּע נוֹטָה זיך 'נאָם' צו זיין. ער איז נישט אַזאַ פיינער מענטש, ער איז נישט אַזאַ גוטער מענטש.

נא

[ונמצא כי אלו הב' ענינים של ברוך מרדכי וארור המן] דאָס איז אַסאַך תּוֹלָה אין טְבַעִיות [הנפש, של כל אחד].

נב

איך האָב געזאָגט [ביי] שלש סעודות², האָב איך געזאָגט [לבאר בזה] אַז ס'איז נישט קיין רְאִיָּה איינס פונעם אַנדערן [בזכירת שבת וזכירת מחיית עמלק, ולכן יש צריכותא לפרש מצות זְכוֹר בפה הן בשבת והן בעמלק, ולא שייך לומר בזה ב' או ג' כתובים הבאים כאחד אין מלמדין].

[נאָר] איך וויל נישט היצטערט דאָ מְאָרִיף זיין אין דעם.

- אוי וויי געוואָלד. -

נג

אבל כל זה הוא רק כל זמן שהאדם יש לו דעת ורצון הטבעי, דאז יש אצלו חילוק בין ענין ארור המן לענין ברוך מרדכי

לעולם איז אַזוי.

ווילאַנג אַ מענטש האָט דעם דַעַת הַטְבַּעִי, און [ער] גייט נאָכ'ן טְבַעִיות, זענען די ביידע זאָכן נישט אייניג'.

אָדער ער איז מער נוֹטָה [און] ס'איז אים גרינגער דער בְּרוּךְ מְרַדְּכִי. דער בְּרוּךְ מְרַדְּכִי איז [אים] נישט כְּנֶגֶד הַטְבַּע, וואָרן די טְבַע פון אים [איז אַז] ער וויל [פאַר] מענטשן גוטס טאָן. און דער אַרור הָמָן איז כְּנֶגֶד הַטְבַּעִיות [שלו], נאָר וואָס דען ס'מוז זיין [וצריך הוא לכופף את טבעו לקיים גם זה].

[און אויב] איז ער ווידעראום פון אן אנדערע בחינה, [אז] דער אָרור הָמָן איז אים גרינג, [דעמאָלטס] איז אים נישט אזוי גרינג דער פֿרוּף מֶרְדֵּכַי, [ווייל על כל פנים] האָט ער מער הַשָּׁק צום אָרור הָמָן.
[ונמצא דאלו השני ענינים] דאָס איז נישט אייניג, ס'איז נישט אויף 'איינ' בחינה.

נד

אבל בפורים כששותין יין, יוצאין מתחת רצון הטבעי, ואינם רוצים רק ברצון הכורא ב"ה, והיות שרצון הכורא ב"ה הוא בשני הענינים האלו, הן בארור המן והן בברוך מרדכי, על כן שוב אין אצלו שום חילוק בין ארור המן לברוך מרדכי, כי שניהם שוים אצלו, כי רוצה רק ברצון הכורא ב"ה

אז מ'טרינקט אָבער אַפֿאַר גלעזלעך וויין, נעמט מען זיך אַרויס פונעם טִבְעִיות, דעם 'רָצוֹן הַטִּבְעִי' באַזייטיגט מען, [און] מ'וויל נישט גאַרנישט, נאָר דעם 'רָצוֹן הַבּוֹרָא' ברוך הוא.⁷

[וממילא] אַז מ'וויל נאָר דעם 'רָצוֹן הַבּוֹרָא' ברוך הוא, וואָס איז אַ נִפְקָא מינה' צי אָרור הָמָן, צי פֿרוּף מֶרְדֵּכַי. [ונמצא] מ'איז נישט נוֹטָה מער צום אָרור הָמָן ווי צום פֿרוּף מֶרְדֵּכַי, און נישט מער צום פֿרוּף מֶרְדֵּכַי ווי צום אָרור הָמָן, [וויבאַלד] אַז מ'ווייסט אַז ס'איז דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא [אז] ס'זאָל זיין אָרור הָמָן, און ס'איז דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא [אז] ס'זאָל זיין פֿרוּף מֶרְדֵּכַי.

נה

איך וויל נישט עפעס אנדערש, נאָר דעם רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא !

עפעס אנדערשט ברויך איך גאַרנישט !

גאַרנישט ברויך איך נישט !

[נאָר אז] הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זאָל מיר העלפן, ס'זאָל פון מיר אַרויסקומען דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא !

איך ווייס נישט גאַרנישט.

איך ווייס נישט וואָס [איז ענדערש, נאָר] איך פֿאַרלאָז מיך אויפן באַשעפּער !

דער באַשעפּער זאָל מיט מיר טון, וואָס ער וועט מיט מיר טון !

איך זאָל מיך אזוי פירן [אז] ס'זאָל פון מיר אַרויסקומען דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא !

עפעס אנדערש ברויך איך גאַרנישט !

איך ווייס נישט וואָס, איך ווייס נישט וואָס ס'איז גוט, איך ווייס נישט וואָס איך זאָל טון.

[נאָר] איך בעט מיך ביי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ ! [אז] הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זאָל מיר העלפן ס'זאָל פון מיר אַרויסקומען דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא !

⁷ ו"ל הבני יששכר במאמרי פורים (אדר ה', י): וביאתי הדבר על פי מה שכתב הרב החסיד הקדוש בחוכת הלככות (שער עבודת האלקים, פרק ה) בענין גדר עבד הנאמן לאדונו, לא ילך ולא ישב ולא יעמוד כי אם בהפקת רצון האדון, לא ישכב כי אם על יצועי אהבתו, ולא יחפרץ כי אם רצונו, עיי"ש. אם כן לפי זה תתבונן שהעבד אין לו רצון, והרצון שלו הוא אצל האדון, והאדון הוא בעל הרצון.

וואָס איך וויל טאָן, זאָל איך עס טאָן 'אַזוי ווי' ס'איז דער רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו!

עפעס אנדערש ברויך איך גארנישט!

איך בעט נישט גארנישט פון באַשעפער, [נאָר] איין זאך בעט איך פון באַשעפער!
ס'זאָל פון מיר אַרויסקומען דער רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו!
'דאָס' וויל איך!

עפעס אנדערש וויל איך נישט גארנישט!

ני

הערטס אויס:

היצט איז אַזוי.

אַז מ'מיינט דעם רצון הבורא ברוך הוא, וויאזוי איז גאָר מעגליך, [און] 'פאַרוואָס' זאָל איך עפעס נוטה זיין מער צו אַרור הַמֶּן ווי צו בְּרוּךְ מְרַדְּכִי, [או להיפוך. והלא] 'דעס' איז דער רצון הבורא ברוך הוא, און 'דעס' איז דער רצון הבורא ברוך הוא, [וממילא] איז קיין שום 'חילוק' נישט.

ני

ביאור המאמר

ובה יבואר מאמר הנמרא חייב אדם לבסומי בפורי'א עד לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, שירצה רק ברצון הבורא ב"ה ולא יהיה אצלו שום חילוק בין זה לזה

דאָס איז דער פֿשט.

ווילאנג מ'טרינקט נישט אפּאַר גלעזלעך וויין, [איז] אפשר דורך די טבע פון אַ מענטש, האָט ער עפעס אַ נְטִיָה צום טבְּעִיּוּת, [און] דאָס טבְּעִיּוּת איז נוטה אַמאָל מער צום בְּרוּךְ מְרַדְּכִי, און איינעמס טבְּעִיּוּת איז נוטה צום אַרור הַמֶּן. [וממילא] דעמאָלטס זאָגט ער שוין 'נישט אייניג', ווייל [בין] 'דעס' איז אים נוטה דאָס טבְּעִיּוּת מער.

[ולכן] ברויך מען צו טרינקען אפּאַר גלעזלעך וויין, [וממילא באים לידי מדה זו אז] איך ווייס נישט קיין חילוק, מיט דעם זעלבן חֶשֶׁק, מיט דעם זעלבן רצון, זאָג איך דעם אַרור הַמֶּן ווי דעם בְּרוּךְ מְרַדְּכִי, און דעם בְּרוּךְ מְרַדְּכִי ווי דעם אַרור הַמֶּן.

פאַרוואָס, ווייל איך וויל נאָר זאָגן דעם 'רצון הבורא' ברוך הוא.

[און] אַז דער רצון הַשֵּׁם יתְּבַרַךְ איז פון אַרור הַמֶּן, און דער רצון הַשֵּׁם יתְּבַרַךְ איז פון בְּרוּךְ מְרַדְּכִי, זענען זיי ביי מיר 'ביידע אייניג', [ווייל] ס'איז דער 'רצון הבורא' ברוך הוא.

ני

דאָכט זיך מיר ס'איז אַ גוטער פֿשט.

חַיִּיב אָדָם לְבָסוּמִי בְּפוּרִיָא, עַד דָּלָא יָדַע, איך ווייס נישט קיין חילוק, איך ווייס נישט.

ווען איך זאָג טעמים 'טבְּעִיּוּת', קאָן מען נאָך אַמאָל מאַכן אַ 'חילוק' פונעם אַרור הַמֶּן, צום בְּרוּךְ מְרַדְּכִי.

אַז מ'קומט אָבער צו דער בְּחִינָה [אז] איך ווייס נישט גארנישט, איך 'וויל' נישט גארנישט, איך וויל נאָר דעם 'רצון הבורא' ברוך הוא, ממילא וואָס קאָן זיין אַ חילוק

פון אַרור הָמָן ביז צו בְּרוּךְ מְרֻדְכֵי, פֶּאֶרוּוָּאָס זאָל איך מער נוטָה זיין צו 'דעם' אָדער צו 'דעם', דאָס ווייס איך זיכער [זא] די ביידע זענען דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא, [און] אַז די ביידע זענען דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא, איז נישט קיין חילוק [ביניהם].

נט

ס'איז אַ פֿשט אַמיתי:

חַיִּיב אָדָם לְבִסּוּמֵי פְּפוּרְיָא עַד דְּלֵא יָדַע, איך ווייס נישט קיין חילוק, בֵּין אַרור הָמָן לְבְרוּךְ מְרֻדְכֵי. ביידע זענען זיי ביי מיר אייניג, מיט דעם זעלבן געפיל וואָס איך זאָג בְּרוּךְ מְרֻדְכֵי, זאָג איך אַרור הָמָן. [און] מיט דעם זעלבן געפיל וואָס איך זאָג אַרור הָמָן, זאָג איך בְּרוּךְ מְרֻדְכֵי. פֶּאֶרוּוָּאָס, ווייל איך ווייס אַז 'דאָס' איז דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא [שניהם גם יחד].

ד

[ורק] ווען איך זאָל קוקן אויף 'מיין' רָצוֹן, העט געווען עפעס אַ חילוק, ס'איז נישט אייניג.

נישט אזוי?

דער וואָס ער האָט עפעס אָן אייגענע נְטִיָה, איז עפעס אַ 'חילוק'.

טא

אַסאַך איז דאָ [וואָס] דעם 'בְּרוּךְ מְרֻדְכֵי' טוט ער מיר שוין צוליב, אָבער דעם 'אַרור הָמָן' דאָס וויל ער נישט, בְּשׁוּם אוֹפֵן.

ס'איז דאָ אַסאַך אַזעלכע.

און ס'איז דאָ אַזעלכע וואָס ער העט מיר שוין צוליב געטון דעם 'אַרור הָמָן', אָבער דעם 'בְּרוּךְ מְרֻדְכֵי' וויל ער נישט.

אזי וויי געוואָלד, ס'איז דאָ אַזעלכע, בְּעֵינֵי רְאִיתִי אַז ס'איז דאָ אַזעלכע, [וואָס] ער וויל עס נישט.

טב

נאָר וואָס דען, ער זאָגט' ביידע.

ער זאָגט טאַקע ביידע, אָבער ס'קען זיין אַז ס'איז אַ 'חילוק' [ביניהם], נישט מיט אַזאַ שְׁלִימוּת - מיט אַזאַ גאַנץ האַרץ - קומט מען צי צו 'דעם', ווי צו 'יענעם'.

אָבער אַז דער באַשעפער העלפט מ'טרינקט אַפּאַר גלעזליך וויין, אָה! קומט מען צו אַ בְּחִינָה [זא] ס'איז בְּאֵמַת נישט קיין שום חילוק, אָה! פונקט אייניג.

טג

דאָס איז טייטש עַד דְּלֵא יָדַע, איך ווייס נישט קיין שום חילוק בֵּין אַרור הָמָן לְבְרוּךְ מְרֻדְכֵי, ביידע זענען זיי ביי מיר אייניג. פֶּאֶרוּוָּאָס, ווייל איך ווייס [זא] הַשֵּׁם יְתַבְּרֵךְ וויל 'אזוי', [און] הַשֵּׁם יְתַבְּרֵךְ וויל 'אזוי'. ער וויל דעם אַרור הָמָן, [און] ער וויל דעם בְּרוּךְ מְרֻדְכֵי, ס'איז קיין שום חילוק.

געלויבט הַשֵּׁם יְתַבְּרֵךְ.

[דאָס איז] איין פֿשט.

סד

אופן שני

פונדעסטוועגן איך וועל נאך זאגן.

די תורה הקדושה, כל פטפוטיין בלישין בר מפטפוטי דאורייתא¹, דברי תורה זענען א קשיבות.

דאס איז אויך א רצון הבורא ברוך הוא [שיאמרו 'חידושי תורה' אמיתיים].

השם יתברך האט ליב, אז אידן זאגן דברי תורה.

ס'שטייט אין תנא דבי אליהו² [על הפסוק] יבחר אלקים חדשים³ (שופטים ה, ח), השם יתברך איז בוחר אז מ'זאגט חידושי אורייתא.

א גרויסער נחת רוח [לפני השי"ת] אז מ'זאגט חידושי אורייתא, און מ'איז מכוון אל האמת.

אודאי נישט חס ושלום די וואס זיי זאגן 'חידושי אורייתא' [אויף] חס ושלום 'אוועקצוגיין' פונעם אמת. פון דעם איז נישטא וואס צו רעדן.

אבער יבחר אלקים חדשים [כשמחדשין דברי תורה על דרך האמת].

סה

הערטס אויס, איך וועל נאך זאגן.

- 'סענדער' איז שוין א 'מבקר' צי איך האב עס נישט געזאגט [שוין] לאנג.

הערטס אויס, קודם וועל איך זאגן [בדרך] פשוט.

סו

הקדמה לביאור המאמר

הרמ"ע מפאנו מפרש הכתוב ויחפרו ויאבדו, וידעו

כי אתה שקמ'ה, דלכאורה אם הם אבודים האך ידעו

דער רמ"ע מפאנו זאגט, אין עשרה מאמרות⁴, מ'זאג מיר [בתהלים] (פג, יח-ט) יבשו

ויבקהו עדי עד [ויחפרו ויאבדו, זיי זאלן זיך שעמען און זאלן פארלוירן ווערן, ויאבדו.

¹ בירושלמי סוף ברכות (דף סח): רבי יונה בשם רבי יוסי בן גזירה, כל פיטטיא בישין, ופיטטיא דאורייתא טבין. [פי' בפני משה: כל פיטטיא, דברים בטלים, בישין. בר מפטיטיא דאורייתא דאינון טבין, דכל זמן שהוא הוגה בהם מוצא בהם טעם].

² בתנא דבי אליהו (סוף פרק י): אשוי מי שמתחדש דברי תורה על פיו, וכל מי שמתחדש דברי תורה על פיו דומה כמי שמשמיעין אותו מן השמים, ואומר לו כך אמר הקב"ה, בני בנה לי בית המדרש, ששכר הגדול שיש לי בארצו שלך הוא, ובשבילך אני מציל את ישראל שנאמר (שופטים ה, ח) יבחר אלקים חדשים או לחם שפעים מגן אם יראה ורמח בארבעים אלה בישראל. מאכן אמרו ארבעים אלפים מישראל שנתקבצו יחד ויצאו למלחמה, ויש ביניהם זוג אחד תלמידי חכמים, דומה להם כאלו אחזו מגן ותרים וחורב פיפיות בידם, לכך נאמר מגן אם יראה ורמח בארבעים אלה בישראל.

³ הכוונה על הרה"ח ר' סענדר דייטש ע"ה, שהיה יושב ורושם דברי תורה של רבינו ז"ל בס"ג מדי שבת בשבתו, וכן בפורים, ובשאר הזדמנויות כשדרש רבינו בדברי תורה.

⁴ בעשרה מאמרות (חקור דין, חלק ב פרק י): כי 'הכת' של רשעים, דהיינו קישורם והתחברם, כי הא דמיכנפי בי עשרה וגנבי כשורא (קידושין פ:), או 'דרף' רשעים, כדברי המלך נעים זמירות (תהלים א, ו), היא 'האובדת' לגמרי, עם 'הפזור' המשובח ויפה להם [שעל זה אמרו (סנהדרין עא): 'פיוור' לרשעים הנאה להם והנאה לעולם], כדכתיב (תהלים צב, ו) יחפרדו כל פעלי און, כי 'קשר' רשעים אינו מן המנין (סנהדרין כו:). אבל רשעים עצמם יועיל אליהם המירוק באחרית הימים כמו שיבא. ועל דרך זה אנו צריכין לפרש בכל מקום את הכתובים המגזמים עליהם, כגון כי רשעים יאבדו (תהלים לו, כ), שהכוונה היא כמו שפירש להלן (שם קד, לה) ורשעים עוד אנים, שהוא נמשך לרישיה דקרא יתמו חטאים [שפירשו בגמרא (ברכות י) יתמו חטאים אכל] לא 'חוטאים', ואינם עוד רשעים, אבל

[ושוב אמר] וַיִּדְעוּ, און זיי וועלן וויסן, **כּי אַתָּה ה' לְבַדְּךָ עֲלִיּוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ, אַז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ** [איז] דער איינציגער, [דער] בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים איז עֲלִיּוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ. פרעגט דער רמ"ע מפאנו אַ האַרבע קְשִׁיָּא, אַז זיי וועלן פֿאַרלֶאָרן ווערן, וויאזוי וועלן זיי וויסן. [והלא] אַ פֿאַרלֶאָרענער דער ווייסט דאָך נישט, ס'איז אַ הפֿלאַ ופֿלאַ, אַז מ'זאָגט וַיַּחְפְּרוּ וַיֵּאבְדוּ, וויאזוי וועלן זיי וויסן, [שהוא אומר] וַיִּדְעוּ'.

טו

אבל הכוונה דבכל דבר יש "ניצוץ הקדוש" הטמון בתוכו, דאס לאן כן לא היה אפשר שיהיה קיום לאותו דבר, ולזה גם לאחר שיאבדו הרשעים, ישאר מהם אותו "ניצוץ הקדוש" שלהם, והניצוץ קרושה שישאר עליהם נאמר וַיִּדְעוּ כּי אַתָּה שִׁמְךָ ה'

טוט אויף דער רמ"ע מפאנו, ס'איז נישט אַ זאך אויף דער וועלט [וואָס] ס'זאָל נישט זיין דערין אַ ניצוץ הַקְדוּשׁ, וויאזוי דען לעבט עס, [און ס'האָט] אַ חַיּוּת. - דער דרך הבעל שם טוב איז דאָך^ט [אזוי], אַז אין אַלעמען איז דאָ אַ ניצוץ הַקְדוּשׁ. -

עתידיים לתקן במשפט צדק עם שינוי השם שינוי מקום שינוי מעשה, כי לא דבר רק הוא. וכן (תהלים סח, ג) יֵאבְדוּ רְשָׁעִים מִפְּנֵי אֱלֹקִים, כי אמנם לפיוס הדין צריך לאבדום, אבל משנתפייס הדיין ישובו להיות 'כאבידה' המתבקשת. ואפילו גָּבַל וַעֲמֹן וַעֲמֶלֶק (שם פג, ח) וכל אותו קשר רשעים שהחריד עליו אָקֶף את העליונים לאמר (שם, ב) אֱלֹקִים אֵל הָמִי לָךְ אֵל תַּחֲרַשׁ וְאֵל תִּשְׁקֵט קָל, מה כתיב ביה [בסוף המזמור] (שם, יח-ט) יִבְשׁוּ וַיִּקְהָלוּ עֲדֵי עַד וַיַּחְפְּרוּ וַיֵּאבְדוּ, ואחרי כן כתיב וַיִּדְעוּ כּי אַתָּה שִׁמְךָ ה' לְבַדְּךָ, שהוא להם תיקון גדול. וזה יספיק אל המכוון הנה. עכ"ל הרמ"ע.

ורבינו היה רגיל להביא דברי הרמ"ע בסגנון שמובא תוכן דבריו בייטב פנים (לשמיני עצרת, אות טו) וז"ל: לעתיד כי רוח הַטּוֹמָאָה יַעֲבֹר מִן הָאָרֶץ (וכרי יג, ב), אַז אֶהְפֵּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּךְה' יחד לְקַרֵּא כְלֵם בְּשֵׁם הַמְיוּחָד (צפני ג, ט) וכו', נמצא אַז גם הם ימעטו את עצמם ואת כבודם לפניו יתברך ויכרעו כל ברך, וכדכתיב גָּבַל וַעֲמֹן וַעֲמֶלֶק [וגו'] עֲשֵׂה לָהֶם כְּמִדְּוֵי וְגו' (תהלים שם, ח-ז), וַיַּחְפְּרוּ וַיֵּאבְדוּ, וַיִּדְעוּ כּי אַתָּה שִׁמְךָ ה' לְבַדְּךָ עֲלִיּוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ (שם יח-ט). [הכאורה יפלא אם 'יאבדו' איך 'ידעו', על כן פירש הרמ"ע ז"ל בעשרה מאמרות שרצונו לומר הלכתיפה ורעה שלהם זה איבד, אבל הטוב וחיות הקדושה שבהם ישאר, ועל זה אמר וַיִּדְעוּ כּי אַתָּה וְגו' - וכן כתב גם בספרו רב טוב [לך לך, דף יא:].

כנודע מדברי האריז"ל, וכמו שהשריש לנו הבעש"ט הקדוש, כמובא הרבה בספרי תלמידיו. ועיין בצוואת הריב"ש (ריש פרק טו) וז"ל: זה כלל גדול, כל מה שיש בעולם יש ניצוצים הקדושים, אין דבר ריק מהניצוצים, אפילו עצים ואבנים, אפילו בכל המעשים שאדם עושה וכו'. ועיין במאור עינים (ריש מטה).

וז"ל רבינו בזה בסעודת פורים תשי"ג (אופן א, נדפס בלשה"ק בקונטרס דברות קודש לפורים): הנה ידוע, ומלאים מזה כל ספרי [תלמידי] הבעל שם טוב הק', שכל דבר שבעולם יש בו כח אלקי. ◦ כמו שהביא בספר הק' תולדות יעקב יוסף (פרשת וירא, אות א) בשם הבעל שם טוב, משל למלך שרצה לנסות בני מדינתו אהם באמנה אתו אל לא, ושלה אליהם בשלוחים מצדדיו עושי רצונו והחליף בגדיהם לבגדי דלת הַעֵם, ויצנכרו אל בני המדינה וידברו על לבם למרוד במלך, ורבים מבני המדינה נתפתו להם למרוד בו, ולעומתם נמצאו רבים שהתקוטטו עמהם, כי היה לבם שלם עם המלך, וברוב עמל עלה בידם לדחותם מהם. והיה שם איש חכם ומבין, והשיג בדעתו כי אלו הם שלוחי המלך, וכאשר באו אליו לפתוחו למרוד במלך, ענה ואמר להם מה תרצו עמנו, הלא גם אתם שלוחי המלך ועושי רצונו, ובטענה זו נסתלקו להם מיד, ולא יספו עוד להסיתו למרוד במלך. והנמשל הוא, כי בכל דבר יש ניצוץ קדוש המחיה אותו, וכל הנסיונות והפיתויים הם רק שלוחים מאת השי"ת, לנסות את האדם האם לבו שלם עם אלקיו ויוכל לעמוד בניסיונות, ועל ידי שמשגיח זאת אין שום נסיון נחשב אצלו מאומה, עכ"ד. ◦ והגם שהגאון ר' חיים מוואלאזין ולה"ה בספרו נפש החיים אינו מסכים לזה, אבל האמת יורה דרכו, אלא שהתנגדותו הגדולה נגד החסידות הביאו לזה. ◦ והרמ"ק (באור יקר על הוה"ק פי תרומה, כרך י עמוד קיז) הסביר הענין, שהכח אלקי הוא בכל דבר בעולם, אלא שהוא הסתר בתוך הסתר. ומי שרואה היטב, יודע ורואה שגם בהסטרא אחרא הוא כוחו של השי"ת, ואם יודעין זאת, הרי ממילא הכל בטל ומבוטל. ◦ והנה הָמֵן היה הסטרא אחרא, אבל [אצל] החכם הרואה בו כח השי"ת, נעשה ממילא בטל. ועד שאין שותים יין רואין רק פשטות הדבר, שהוא כח אחר הלוחם עמנו, אבל אחר ששותין קצת יין ונעשין מבוסס, אז רואין פנימיות הדבר, ממילא אין רואין בו רק את השי"ת. ואין אני רואה רק את השי"ת. ◦ וזה פירוש חייב איניש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע החלוק שביניהם, בין ארור המן לברוך מרדכי, דהרי בברוך מרדכי בוודאי שם

זאָגט ער אַזוי. זיי (הרשעים עצמן) וועלן פאַרלאָרן ווערן, אָבער דער ניצוץ הקדוש וועט בלייבן, [און] דער ניצוץ הקדוש דער וועט שוין וויסן אַז ס'איז דאָ אַ באַשעפער אויף דער וועלט.

זאָגט דער הייליגער רמ"ע מפאנו, יְהִיפְרוּ וַיֵּאבְדוּ, אַז זיי וועלן פאַרלאָרן ווערן, ס'וועט זיך אויסלאָזן פון זיי גאַרנישט, דערנאָך וועט זיין [ביי] דער ניצוץ הקדוש [שלהם, וכו' יתקיים] יְדַעוּ כִּי אֵתָהּ שִׁמְךָ ה' לְבִדְךָ עֲלִיּוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ.

סח

- .. היצט קאָן איך נאָך אַביסעלע זאָגן. [כאַטש] איך האָב געטרינקען, איך בין אַביסל מְבוֹסֵם. -

סט

ואו כשיתקיים ארור המן, ויהא נאבד זכרו של המן וחילותיו מן העולם, וישארו מהם רק הניצוצי קדושה שהיו מחיים אותם, שוב כאמת לא יהיה עוד חילוק בין המן למרדכי

היצט איז אַזוי.

אַז הָמָן וועט נאָבד זכרו ווערן מן העולם, ער וועט פאַרלאָרן ווערן, [און] ס'וועט נאָר בלייבן דער ניצוץ הקדוש, 'דער' וועט שוין וויסן ס'איז דאָ אַ באַשעפער.

[וממילא] אַז מ'וועל מיר האַלטן דאָרטן, אַז ס'וועט נאָבד זכרו ווערן [און] ס'וועט נאָר בלייבן דער ניצוץ הקדוש, וועט ער זיין גלייך מיט מְרַדְכִי'ן. וואָרן ער וועט דאָך אויך וויסן [אז] ס'איז דאָ אַ באַשעפער אויף דער וועלט, גלייך מיט מְרַדְכִי'ן.

ע

ביאור המאמר

וזה שאמרו חייב אדם לבסומי בפוריא כל כך, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, שבכח

הקדושה יתעקר המן וגונדא דיליה וישאר מהם רק הניצוץ הקדוש, ושוב כאמת אין חילוק בין המן למרדכי

[וזה שאמרו חכז"ל] תְּיִיב אָדָם לְבִסוּמֵי פְּפוּרִיא, ביז ס'זאָל אינגאַנצן 'פאַרלאָרן'

ווערן דער פֿון הָמָן'ן, [און] אַז ער וועט פאַרלאָרן ווערן וועט ער דאָך אויך וויסן ס'איז דאָ אַ באַשעפער, וועט ער זיין גלייך מיט מְרַדְכִי'ן, [אז] ער ווייסט אויך ס'איז דאָ אַ באַשעפער, און ער וויל אויך דינען דעם באַשעפער, ס'איז בלויז קְדוּשָׁה. אין הכי נמי, ס'איז אייניג.

איבערדעם דאָרף זיין לְבִסוּמֵי פְּפוּרִיא, [ביז] מ'זאָל אים מאָבד און מְשַׁרש זיין, אויסרייסן, 'פאַרלוירן' זאָל ער ווערן!

[און] אַז ער וועט פאַרלוירן ווערן, וועט בלייבן דער בלויזער ניצוץ הקדוש, וועט

ער זיין גלייך מיט מְרַדְכִי'ן, ס'איז אָמֵת וַיִּצִיב'.

הוא השי"ת, וכמו כן בארור המן, דמה שרואין בו החיצוניות הוא רק ההתלבשות, אבל אין להביט על הלבוש החיצוץ, כי העיקר הוא הפנימיות ששם הוא השי"ת, אבל המן בעצמו הוא בטל ומבוטל, ויעקר מן העולם. ונראה לי שטוב אמרתי [בביאור הגמרא], דכששותין יין אין אני רואה עוד את המן, רק את השי"ת, ואין אני רוצה בשום דבר רק להיות דבוק בהבורא כל עולמים. והשי"ת יעזור שנוכה להיות דבוק בו ית', ודבר אחר אין אני צריך כלל, רק שאוכה להיות דבוק בהשי"ת, וחוצץ מזה הכל בטל ומבוטל, הבל הבליים, וזה אמת גמור, ואין ידיעה אחרת. וכשמביטין בדברי הבעל שם טוב הק', רואין מפורש שהכל הוא מלא מהשי"ת, מלא כל הארץ כבודו, ואם כן ממילא אין חילוק בין ארור המן לברוך מרדכי. [ועיין זה מבואר יותר בדברי יואל לפורים (אופן 10)].

' וראוי לציין בזה מה שכתב היעב"ץ בסידורו (בתפלת י"ח בברכת ולמלשנים, כפי נוסח הנרפס בהגהות המחבר בסוף הסידור), [תעקר ותשבר ומתגר ותכלם ותשפילם] ותשפילם. קשה] אחר שנעקרה, מה צורך להכניע. אלא הכוונה על

דעס איז דער פֿשט חייב אָדס לבסומי בפּוריאַ, אַזוי ווייט, עַד דְּלֹא יֵדַע בֵּין אָרוּר הֶמֶן לְפָרוּךְ מְרֻכֵי.

עא

ס'איז אויכעט אַמַת, ס'איז אויך אַ פֿשט. און אויב איך האָב עס שוין אַמאַל געזאָגט^א, מיין איך אַז מ'מעג [עס] נאָכאַמאַל הערן, ס'שאַדט נישט. ס'איז נישט קיין 'מאַלער' ווען כ'האַב עס יאָ געזאָגט אויכעט.

עב

אופן שלישי

נאָר אַף על פי כן, איך וועל זאָגן 'נייעס'. יבְּחַר אֱלֹקִים יְחַדְּשִׁים, אַז מ'זאָגט עפּעס חִידוּשֵׁי אוֹרֵייתָא, נייעס (וכדלעיל באות סד). איך וועל נאָך עפּעס זאָגן.

עג

הקדמה לביאור המאמר

לכאורה יש כאן קושיא גדולה, על הא דמבואר בנמרא כי מבני בניו של הֶמֶן למדו תּוֹרָה פְּרָכִים, שהרי מבואר במכילתא דאין מקבלין גרים מורע עמלק, ואם כן האיד היה אפשר שילמדו תורה ברבים לבני ישראל, והלא מבואר בנמרא דאין מוסרין דברי תורה לגוים

דאָ איז דאָ אַ גרויסע קְשִׁיאַ, - אוי וויי, געלויבט הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ, - דאָ איז אַ גרויסע קְשִׁיאַ.

[דהנהג] די גמרא זאָגט^ב מבני בניו של הֶמֶן למדו תּוֹרָה בְּרַבִּים^ג, מ'האָט געלערנט תורה ברבים, [וכן] מבני בניו של סיסרא, ומבני בניו של סנחריב, ומאן נינהו, שמעיה ואבטליון. שמעיה ואבטליון זענען געקומען פון סנחריב'ן.

עד

[אַבער] אַ גרויסע קְשִׁיאַ איז היצט, [דהנהג] ס'שטייט אין די מכילתא^ד [על הפסוק] כִּי יָד עַל כַּס קָה מְלַחֶמָה לְה' בַּעֲמַלְק מְדַר דֵּר (בשלח ז', טז), זאָגט די מכילתא, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

אותה קליפה דקה דנוגה שבה סוד עץ הדעת טוב ורע, וְלֵהִט הַחֵרֶב הַמִּתְהַפֶּקֶת מדינא לרחמי, שתכנע תחת הקרושה ותשוב כולה טוב. ונראה לי שלזה קראה חז"ל 'ברכת המינים' [ולא קללת המינים], שיחת תלמידי חכמים צריכה לימוד, כי אמנם הוא בסוד עַד דְּלֹא יֵדַע בֵּין אָרוּר הֶמֶן, וְיִתְמַו הַשָּׂאִים ולא חוטאים.

^א ויעין בחינה זו בשנים שאחר זה בסעודת פורים תשכ"ז [לשון קדשו קונטרס צו], באופן ראשון.

^ב בגמרא גיטין (יז:) וכעין זה בגמרא סנהדרין (צו:): תנא, נעמן גר תושב היה, נבזראדן גר צדק היה, מבני בניו של הֶמֶן למדו תורה בבני ברק, מבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלים, מבני בניו של סנחריב למדו תורה בְּרַבִּים, מאן אינון, שמעיה ואבטליון.

^ג כי גם בהלשון למדו תורה בבני ברק, הכוונה שלמדו תורה ברבים, וכמו בסיפא דגמרא. וכלשון שאמר רבינו כן הוא גם בישמח משה פרשת תולדות (עה"פ ויהיב יצחק) ופרשת ואתחנן (בהגיה ר"ה מה שנאמר כ"פ ובבזה לא שלחו את ידם).

^ד במכילתא סוף בשלח: רבי אליעזר אומר, נשבע המקום בכסא הכבוד שלו שאם יבא מכל האומות שיקבלוהו, ולעמלק ולביתו לא יקבלוהו, שנאמר (שמואל ב' א, יג) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַנְּעֵר הַמַּגִּיד לוֹ אֵי מִזְּהָ אֶתָּה, וַיֹּאמֶר בֶּן אִישׁ גֵּר עַמְלֵקִי אֲנִכִּי. נזכר לדוד באותה עשה מה שנאמר למשה רבינו אם יבא מכל האומות שבעולם להתגייר

הוא האָט געשוואוירן בַּכָּסָאוֹ, אַז פּוֹן אַלע אומות מעג מען מְקַבֵּל זיין גְּרִים, און פּוֹן עַמְלָק טאַר מען נישט מְקַבֵּל זיין קיין גְּרִים, מ'טאַר נישט.

[וכן מצינו] ביי דוד המלך, ס'איז צו אים געקומען האָט אים געזאָגט איינער ער איז אַ גַר עַמְלָקִי, האָט ער געזאָגט ביסט מִתְחִיב בְּנַפְשִׁי, [ווייל] פּוֹן עַמְלָקִים איז נישטאַ קיין גְּרִים, ס'איז נישט פאַרהאַנדן.

איז דאָך אַ גרויסע קְשִׁיָא, וויאַזוי האָט געקאַנט זיין מבני בניו של הָמָן למדו תורה ברבים, [והרי] מ'קאַן דאָך נישט לערנען קיין תּוֹרָה נאָר סיידן^{טו} אַז מ'איז אַ איד, וואָרן מ'טאַר דאָך נישט לערנען^{טו} [מיט קיין גוי, וכדכתיב] מְגִיד דְּכָרָיו לִיעֶקֶב חֲקִינוּ וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל, לא עֲשֶׂה כֵן לְכָל גּוֹי [תהלים קמו, יט-כ], מ'טאַר דאָך נישט לערנען קיין תּוֹרָה מיט אַ גוי, [נאָר] מ'האָט געמוזט מְקַבֵּל זיין ווי אַ גַר [ואז היה מותר ללמדו תורה], און ס'שטייט דאָך אַז דאָס קען נישט זיין [שיקבלו גרים מזרע עמלק].

עה

ומעולם נתקשיתי בוה, ושוב ראיתי שכבר עמדו בוה. ושכונות הלוי מתרין שהם נתגייירו מעצמן, אבל לא שיקבלו אותם. אבל אחתי קשה דהאיך אפשר שילמדו להם תורה, ושיקבלו רבים תורה מהם

אייביג איז מיר קְשֶׁה געווען די קְשִׁיָא, [און] איך האָב עס געטראָפֵן שוין שטיין אין די אחרונים^ט. [און] איך האָב געזען ס'שטייט אין מנות הלוי^{יח} [ער] פּרעגט אויך די

שיקבלוהו, ומביתו [של עמלק] שלא יקבלוהו, מיד (שם, טז) וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ דָּוִד דָּמָךְ עַל רֹאשֶׁךָ כִּי פִיךָ עֲנָה כָּךְ, לִכֵּן נִאֵמַר מִדֵּר דֵּר.

וכן הוא בתחומא כי תצא (סימן יא) ובפסיקתא דרב כהנא (ג, טז) : תני בשם ר' אלעאי, שבועה נשבע הקב"ה ואמר ימיני ימיני, פסאי פסאי, אם יבאו גרים מכל אומות העולם אני מקבלן, וזרעו של עמלק איני מקבלן לעולם. אף דוד עשה כן, שנאמר וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַנְּעַר הַמְּגִיד וכו'.

^{טו} פירוש: אויסער.

^{טז} וכמבואר בגמרא חגיגה (ג, יג) : ואמר רבי אמי, אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים, שנאמר (תהלים קמו, כ) לא עֲשֶׂה כֵן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל יִדְעוּם.

^{יז} כן הקשה בעיון יעקב (על העין יעקב סנהדרין שם) ונשאר בצריך עיון. וכן עמד בזה החיד"א בספרו עין זוכר (מערכת ג, אות א), ובפתח עינים (סנהדרין צו), ובדברים אחדים (דרוש כד) ובראש דוד (ר"פ יתרו). ועיין עוד בזה בתפארת שלמה לפורים (ד"ה ויצא המן ביום ההוא).

^{יח} במנות הלוי על מגילת אסתר (ג, ח) : ומ"ש הלא רבים מעמי הארץ מתקיימים (ה, יז) וכו', הן אמת ימים עמדתי מרעיד על הדבר הזה, ביען המתקיימים כפי הנראה היו מזרע עמלק אשר מפני חרבות נדדו מִדְּתָם, וכמו שאמר (שם) כִּי נָפַל פָּחוּ הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם, כִּי נָפַל פָּחוּ מְרֻדְכֵי וגו' (א, ט), והייתי מתפלא, מרדכי היהודי וחגי זכריה ומלאכי, היאך היו מקבלים גרים כאלה. ובהדיא אמרינן (יבמות כד.) אין מקבלים גרים לעתיד לבא, ביען יראה כי אינם מתגיירים מאהבה אלא מיראה וכו'. ומה גם בהיות המתגיירים הללו מזרע עמלק כמו שהיו הנהרגים, והרי בפירוש אמרו במכילתא בפסוק כי יָד עַל פֶּסֶקָה, רבי אליעזר אומר, נשבע הקב"ה בכסא הכבוד שלו שאם יבא אחד מכל אומות העולם להתגיייר שיקבלו אותו ישראל, ומביתו של עמלק לא יקבלו אותו וכו', עד כאן. וא"כ היאך היו מקבלים אותם בזמן שניתן רשות לכולתם. שמפני זה היית מפרש 'מתקיימים', מראים עצמם יהודים, אם במלבושים אם במנהגם, כמו מתקבד (משלי יב, ח), מתרושש (שם יג, ז). אלא שראיתי לרב יוסף שתרגם (בתרגום אסתר) 'מתגייירין', וכן פירש רש"י ז"ל. ובהדיא אמרינן במדרש רבתי דמגילתין (ב, ח) דבר זה, וז"ל בפסוק איש יהודי, יש אומרים שהיה שקול כאברהם בדורו, מה אברהם אבינו מסר את עצמו לתוך כבשן האש, והחזיר והכיר לבריות גדולתו של הקב"ה וכו', אף מרדכי בימיו הכירו הבריות גדולתו של הקב"ה, הדא הוא דכתיב וַרְבִּים מְעַמֵי הָאָרֶץ מִתְקַיְדִים, עד כאן. על כן זחלתי ואירא וחזרתי בי, ואפרש מִתְקַיְדִים 'מתגיירים'. אלא שעמד בִּפְנֵי הַסֵּפֶק האמור כי עצום הוא. ׀ והנני יוסף להפליא על מה דאמרינן בגמרא מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק. ועל כרחק יש לומר שנתגייירו, דהא אמרינן בגמרא (חגיגה יג.) א"ר אמי אין מוסרין דברי תורה לגוי וכו'. ואמרינן בגמרא (סנהדרין נט.) עכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה. והמלמדו עובר על וְלִפְנֵי עֵזֶר לא תתן מְקָשָׁל (קדושים יט, יד) וכו'. ומכל זה משמע שבני בניו של המן נתגייירו, מאחר שלמדו תורה בבני ברק.

ואומר, כי ביען בכתבים הראשונים נאמר (אסתר ג, יד) לְכָל הַעַמִּים הַלְהִיט עֲתִידִים לַיּוֹם הַזֶּה, ומזה משמע כי

קְשִׁיָא, [און] ער פּלאַגט זיך [לתרץ] אַז זיי האָבן זיך אַליין מְגִייר געווען, [אַבער] מ'האַט זיי נישט מְקַבֵּל געווען.

[אַבער] ס'איז [נאָך] שווער וויאזוי האָט מען זיי געלערנט תּוֹרָה, און [אַז] זיי האָבן געלערנט תּוֹרָה 'בְּרַבִּים', וויאזוי האָט מען מְקַבֵּל געווען פון זיי צו לערנען תּוֹרָה בְּרַבִּים, [אויב] זיי זענען געווען גוֹים [און] מ'האַט זיי נישט מְקַבֵּל געווען [לגרים].

עו

אמנם חשבתי לתרץ בזה, דהוא על פי המבואר בגמרא דבזמן הזה גם גר עמוני ומואבי מותרין לבא בקהל, לפי שכבר עלה סנהריב ובלבל את כל האומות, ונתערבו כולם זה בזה, וכל דפריש מרובא פריש

[נאָר] איך קלער, [דהנח] לעולם די גמרא זאָגט דאָך^ט, אַז גר עמוני, אַז אַ גר מצרי וְגַר עמוני מעג מען מְקַבֵּל זיין [בזמן הזה], ווייל בא סנהריב ובלבל את כל העולם כולו, וְכֵן דְּפָרִיש מְרֻבָּא פְּרִישׁ. דאָס ווייסט מען נישט [מי הוא באמת מצרי או עמוני, ווייל] ס'איז אויסגעמישט^{כא}.

כל אומה ולשון אשר יקום כנגדם, יהיה מזרע עמלק הנקראים שונאים ואויבים לזרע ישראל כל הימים, או יהיה משאר העמים, הנו מורשה לעשות, ומקיים מצות המלך יקרא. לכן הוצרך בכתבי מרדכי לאמר (ח, יא-ג) אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ לַיהוּדִים וגו' לְהַקְהֵל וְלַעֲמֵד על נפשם לְהַשְׁמִיד לְהַרְג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל חַיִּל עִם וּמְדִינָה הַצָּרִים אֹתָם, פְּתֻשָׁן הַקֶּבֶב וגו' וְלַהֲיוֹת 'יְהוּדִים' עֲתִידִים לַיּוֹם הַזֶּה לְהִנָּקֵם מֵאֲיִבָּיהֶם. [ונאמר] (ט, כ-ה) נִקְהְלוּ הַיְהוּדִים וגו' לְשַׁלַּח יָד בַּמִּקְבָּשׁ רַעְעָן, ואיש לא עמד לפניהם, וַיִּכּוּ הַיְהוּדִים בְּכָל אֲיִבָּיהֶם וגו' וַיַּעֲשׂוּ בְּשֵׁנָאִיהֶם כְּרֻצּוֹנָם, כי כווננו לשתי הכתות, כי על הכת אשר לא שונאים הם להם שגאה פרטית מתמול שלשום, אמר אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ לַיהוּדִים לְהַקְהֵל וְלַעֲמֵד על נפשם וגו' אֶת כָּל חַיִּל עִם וּמְדִינָה הַצָּרִים אֹתָם, ואם לא יהיו צרים אותם אין להם רשות לשלוח יד בהם. ועליהם נאמר ואיש לא עמד לפניהם, וְכֵן שָׂרֵי הַמְּדִינֹת וגו' מְנַשְׂאִים אֶת הַיְהוּדִים. ופתשגן הכתב הוא על זרע עמלק הנקרא אֲיִבָּיהֶם וְשׁוֹנְאֵיהֶם. וכן תרגם המתרגם (ט, יב) ואמר מלכא לאסתדר מלכתא בשושן בירתא קטלו יהודאין והוברו ד"ק גובריא רופלין דמזרעת עמלק וגו'. וכן תרגם (שם, טו) ואתכנשו יהודאין די בשושן אוף ביומא ארבע עשר לירח אדר וקטלו בשושן תלת מאה גוברין מדבית עמלק. וכן תרגם (שם, טז) ושאר יהודאין די בפילכי דמלכא אתכנשו וקיימו ית נפשיהון ואשכחו גייתא מבעלי דבביהון וקטלו בשנאיהון שבעין וחמשה אלפין מדבית עמלק. הנה כי כל המומתים היו מזרע עמלק, והמתגירים היו מיתר העמים, כדמשמע מהא דמדרש רבתי (ו, ב) שהבאנו למעלה, וגם מזרע עמלק כמו כן, כדמשמע ממאמר הגמרא, והוצרכו לקבלם מפני קידוש השם, שלא יראה כדברי המן (ח, ג) וְדִיתֵיהֶם שְׁנוֹת מְקַל עָם, כי הנה גוים רבים מתייחדים מבלי שום פחד רק שישירים בעיניהם דרכיהם, כי על כן אמר וְרַבִּים מְעַמֵי הָאָרֶץ, דמשמע עמים רבים, אשר זה יראה דאין שינוי הדת רע, רק טוב. ונכזבו דברי המן הרע הזה.

ושוב מצאתי בתוספות בגמרא (יבמות כד:) על הא דאמר רבי נתמאי אחד גרי אריות ואחד גרי חלומות ואחד גרי מרדכי ואסתר אינם גרים, כתבו שם וז"ל, וקשה דאמרין בגמרא (שם עט.) גבי מעשה דגבעונים, דבימי דוד ניתוספו גרים על ישראל ק"ן אלף. ויש לומר דמעצמן נתגייירו, כדאשכחן גבי מרדכי ואסתר וְרַבִּים מְעַמֵי הָאָרֶץ מְתִיבֵיהֶם. עד כאן. ומזה תשובה נצחת לכל מה שהוקשה לעיל, כי לא קבלו אותם ישראל, אלא שהם מעצמם נתגייירו. דיקא נמי, דקאמר במכילתא שאם יבא אחד מאומות העולם שיקבלו אותו ישראל, ומביתו של עמלק לא יקבלו אותו, ולא קאמר שלא יתגייירו הם, כי הרשות נתונה (אבות ג, טו). וק ישיראל לא יקבלום. ומה שלמדום דורה, משום דהא על כולם אמרינן בגמרא (שם כד:) הא איתמר עלה א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה רב, הלכה כדברי האומר כולם גרים הם. ומעתה מְתִיבֵיהֶם משמע הכי ומשמע הכי, לזרועו של עמלק מראים עצמם, ולאחרים מתייחדים מלשם. ואלו ואלו יהודים הם.

^ט בגמרא ברכות (כח.): ואף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת. דתנן (ידיים ד, ד) בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניו בבית המדרש, אמר להם מה אני לבא בקהל. אמר לו רבן גמליאל אסור אתה לבא בקהל, אמר לו רבי יהושע מותר אתה לבא בקהל. אמר לו רבן גמליאל והלא כבר נאמר (תצא כג, ד) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה', אמר לו רבי יהושע וכי עמון ומואב במקומן הן וישביין, כבר עלה סנהריב מלך אשור ובלבל את כל האומות, שנאמר (ישעי' י, ג) וְאָסִיר גְבוּלוֹת עַמִּים וְעִתִּיתֵיהֶם שׁוֹשְׁתֵי וְאוֹרִיד כַּאֲבִיר יוֹשְׁבִים, וכל דפריש מרובא פריש. אמר לו רבן גמליאל והלא כבר נאמר (ירמי' מט, ו) וְאֶתְרֵי כֵן אֲשִׁיב אֶת שְׁבוֹת בְּנֵי עַמּוֹן נְאֻם ה', וכבר שבו, אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר (ירמי' ל, ג) וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל, ועדיין לא שבו. מיד התיירוהו לבא בקהל.

^כ וכן נפסק ברמב"ם (איטו"ב יב, כה) ובשלחן ערוך (אה"ע ד, ע). וז"ל הרמב"ם שם: כשעלה סנהריב מלך אשור

עז

וגם מלבד מה שבלבל סנחריב, הרי במשך אורך הדורות גם במבע מתערבין האומות זה בזה

און אויסערדעם וואָס סנחריב האָט מְבַלְבֵּל געווען [בידים, הרי] ס'איז דאָך [דאָ] דאָס גרויסע צומישעניש, דעס גרויסע הַתְּבֻלָּלוֹת וואָס ס'איז דאָ [במשך הדורות מצד הטבע, אַז] ס'מישט זיך אויס [בני אומה אחת עם בני אומה אחת שמתחננין זה בזה].

- וויפיל אידן איז דאָ נעבעך וואָס ס'איז אויסגעמישט, מ'ווייסט נישט ווער ס'איז אַ איד [און] ווער ס'איז אַ גוי. -

ס'איז אַ גרויסע הַתְּבֻלָּלוֹת, מ'ווייסט נישט. און אַז מ'ווייסט נישט, [איז] פֿל דְּפָרִישׁ מְרוּבָא פְּרִישׁ²².

עח

וכבר הזכרתי בסעודה שלישית, דמטעם זה לא שייך כהיום המצוה להרוג זרע עמלק, כי כבר אין ידוע לנו מי הוא מורע עמלק

איך האָב דאָ געזאָגט טאַקע דעם שלש סעודות²³ געשמועסט פון דעם, ס'שטייט אין ישמח משה²⁴ אַז ס'איז דאָ עמלקים [מצויים גם כהיום. ואמרת שאינו מוכן לי דבריו, שהרי

בלבל כל האומות ועירבם זה בזה והגלה אותם ממקומם, ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם, וכן האדומים שבשדה אדום, והואיל ונתערבו ד' אומות האסורים בכל אומות העולם שהן מותרים, הותר הכל, שכל הפורש מהן להתגייר, חזקתו שפירש מן הרוב. לפיכך כשיתגייר הגר בזמן הזה בכל מקום בין אדומי בין מצרי בין עמוני בין מואבי בין כושי בין שאר האומות, אחד הזכרים ואחד הנקבות, מותרין לבא בקהל מיד. [ואגב, מה שמתיר גם גר מצרי, הראש חולק על זה, כמובא בשלחן ערוך שם. אבל בעמוני ומואבי מותר לכ"ע. ורבינו מזכיר כאן כדעת הרמב"ם דגם גר מצרי מותר].

²³ וסנחריב היה בימי חזקיה המלך, כמבואר בפסוקים, והוא בסוף תקופת בית ראשון. וזה זמן רב קודם זמן המן ובניו.

²² כמבואר בגמרא יבמות (טז), ועוד בכ"מ.

²³ בס"ג זכור תש"כ הנזכר. וז"ל רבינו שם [בלשון קדשו קונטרס צה, אות ט"א]: לעולם די מצוה 'היינט' [אם יש חיוב בזמן הזה להרוג זרע עמלק], ער דער ישמח משה זאָגט, אפילו וואָס מ'ווייסט ס'איז עמלקים, מ'ווייסט וואו זיי זענען, דעסטוועגן ברויך מען נישט הרְגִיעֵן [העמלקים בזמן הזה, כיון שאי אפשר לנו לאבד 'כל' זכרם של העמלקים].

○ [אמנם] לכאורה מיר דאָכט זיך [שאין ידוע כהיום מי הוא זרע עמלק], ס'איז מיר אַ פֿלאַ [דברי ישמח משה שם], ער זאָגט ס'איז דאָ עמלקים [מצויים וידועים כהיום, ולכאורה] ווי קען זיין, על פי הלכה איז דאָך נישט דאָ גאַרנישט, [שהרי אמרו] בא סנחריב ובלבל את כל העולם כולו, מ'ווייסט נישט 'ווער' ס'איז זרע עמלק, לכאורה בזמן הזה

איז נישטאָ ווער ס'ווייסט, [אזוי] זעט דאָך אויס [בהפוסקים להלכה] [עיי' רמב"ם איסור' יב, כה. מלכים ה, ד]. [ואם כן] אין אָמְתִין אַרִיין זעט דאָך אויס ס'איז נישטאָ [מי שניכר לנו שהם עמלקים]. נאָר וואָס דען קמי שְׁמָא גְלִיָא [מי הם זרע עמלק כהיום, און] לימות המשיח לעתיד וועט אַלעס נתגלה ווערן [גם לנו], מ'וועט וויסן [מי הם, ואז ימחו כל זכרם]. [והוא כעין] ווי דער רמב"ם זאָגט דאָך [הובא להלן בהערה כט] [לענין יחוס משפחות, און דער מלך המשיח וועט מברר זיין ווער ס'איז אַ כהן און ווער נישט. ברוח קדשו וועט ער דאָס מברר זיין, ער וועט מְגַלֵּה זיין די יחוס. [וכמו כן יתגלה אז איזה גוים הם מורע עמלק. ואם כן] לכאורה האָט מען נישט [כמצאויות לקיים] די מצוה ביז ימות המשיח', [ווק אז יתקיים מצות המקח אַת זכר עמלק, ועל זה שתיירם ינתון] וְלֹא תִתְּנֵי אפילו לימות המשיח'.

²⁴ בישמח משה סוף כי תצא (ד"ה זכור): בספר החינוך בפרשה זו מצוה תר"ד במצות למחות זרעו של עמלק כתב וז"ל, וזאת מן המצוה המוטלת על הצבור, וכענין שאמרו רז"ל (סנהדרין כ): שלש מצות נצטוו ישראל וכו', ובאמת כל ג' על כל יחיד וכו' ובא לידו אחד מזרע עמלק וכו' [עכ"ל החינוך]. והנה בהגהות מהמשנה למלך כתב, עיין לעיל סימן כח"ה. וכוונתו כמו דשם במצות הריגת שבעה עממין, כתב ועובר על זה ובא לידו אחד מהם וכו', עיין שם. ורצ"ל דהוא הדין כאן נמי הוי הדין כן, כן הוא כוונת המשנה למלך. ○ אבל בהרמב"ם בהלכות מלכים פרק ה' הלכה ד' כתב, מצות עשה להחרים ז' עממין וכו', וכל שבא לידו אחד מהן [ולא הרגו עובר בלא תעשה, שנאמר (דברים כ, טו) לא תחיה פל נְשָׁמָה, 'וכבר אבד זכרם]. ובהלכה ה' שם כתב, וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק וכו', ולא כתב כלל וכל מי שבא לידו אחד מהן וכו', נראה ברור דמחל בין מחיית עמלק ובין הריגת ז' עממין. והדין עמו, דבשלמא ז' עממין דכתיב בהו לא תחיה פל נְשָׁמָה, ופירושו שלא נחיה אחד מהן, כמ"ש הרא"ה (בספר החינוך) בסימן תקכ"ח, ורצ"ל דעל כל נשמה ונשמה בפני עצמו קאי הלאו דלא תחיה, מה שאין כן העשה דמְחִיָה, דלא הוי מצוה רק 'למחות זכרו של עמלק' ואם כן כל כמה דלא נוכל למחות [כל] זכרו,

אמרו שכבר בא סנחריב ובלבל כל העולם כולו, און די עמלקים זענען [אויך] אויסגעמישט מיט דער וועלט, וְכָל דְּפָרִישׁ מְרוּבָא פְּרִישׁ^כ.

עט

ובזה נראה גם מה שנאמר במגילה וְרַבִּים מְעַמֵּי הָאָרֶץ מְתִיחִים, ונתקשה במנות הלוי דעל זה גם קשה דלכאורה אותן שלחמו עמהם היו מורע עמלק, והאיך קיבלו אותם לגרים. אבל להאמור נראה, כי כבר לא היה ידוע באותה שעה מי הם זרע עמלק, וכל דפריש מרובא פריש

[וגם על הפסוק] וְרַבִּים מְעַמֵּי הָאָרֶץ מְתִיחִים (אסתר ח, יז), פּרעגט ער אויך [במנות הלוי]^{יב} די זענען דאָך אויך געווען מזרע עמלק.

נאָר קאָן זיין [עוד לדרכינו], זיי האָבן נישט געוואוסט, אַסאַך זענען נהָרג געוואָרן [און] זיי זענען טאַקע געווען מְזֻרְעָא דְעַמְלָק, אָבער זיי אליין האָבן נישט געוואוסט^{יג}, [דשמה היו מאומה אחרת שכבר התערבו עם זרע עמלק].

ביי די בְּכוֹרִים [שמתו במצרים] שטייט אויך^{יד} אַז זיי האָבן נישט געוואוסט [אַז] זיי זענען בְּכוֹרִים, ווייל זיי האָבן מזנה געווען תחת בעליהן, [ונכשראו שמתו גם מאותן שלא ידעו שהם בכורים לכן] האָבן זיי געמיינט אַז ס'איז די גְזִירָה 'אויף יעדן', [ועל זה נאמר (כא יב, ג) פִּי אֶמְרוּ] 'פְּלִגְו' [מתים].

דאָס איז אויך אַזוי, זיי האָבן נישט געוואוסט.

לא היו המצוה כלל להרוג וכו' [עיי"ש עוד]. ○ ובאמת הרא"ה שם במצוה תכ"ה כתב בהריגת ז' עממין, דאם בא לידו אחד, בטל העשה וגם עובר בלא תעשה, דהוא אויזל לשיטתו, אבל הרמב"ם ודאי אינו סובר כן. ונראה לכל זה כיון הגאון בעל משנה למלך בהגה"ה הנ"ל שכתב ועיין לעיל סימן תכ"ה, רצ"ל דאזיל לשיטתו דכתב דעובר בעשה דהתָרַם תְּתַרְמֵם. אס כן הרמב"ם דלא כתב שעובר בעשה, אס כן גם כאן אין המצוה על אחד מהן, וזה ברור ונכון וכו'. ○ ובאמת קשה על הרא"ה בספר החינוך, דאם כן אס יפגעו שני אנשים כשרים וצדיקים ביער מזרע עמלק, במקום שודאי להם שאין רואה, יהיו מחוייבים להרגו, ואם לאו עוברים בעשה אתמהא, הלא לא ראינו ולא שמענו מאבותינו ורבותינו ואבות אבותינו שיהיו חוששין על זה, ולא חזינו לרבנן קשישאי דעבדי הכי 'אף במקום שמצויין זרעו של עמלק'. ואין לומר דקשיאי זו קשה ג"כ על הרמב"ם בו עממין, זה אינו, דהלא כתב הרמב"ם שם דנשכח זכרם, וכמ"ש הרא"ה בספר החינוך שם בסימן תכ"ה דדוד הרג והשחית כולם, ולא נשאר רק מתי מספר ונתפזרו ונטבעו בין האומות עד שלא נודע זכרם, עיי"ש. אבל העמלקים בהרבה מקומות הם מצויים מאד, וזה ברור לדעתי כשמש.

^{יב} וכן כתב במנחת חינוך (סוף מצוה תרד, מצות מחיית זרע עמלק) וז"ל: והאינדא אין אנו מצוים בזה, כי כבר עלה סנחריב ובלבל את העולם, וכל דפריש מרובא פריש. [ועיין עוד בשאגת אריה (סוף סימן מט)].

^{יג} במנות הלוי על מגילת אסתר (ח, יז): ומה שאמר וְרַבִּים מְעַמֵּי הָאָרֶץ מְתִיחִים, אשוב כי לא היו באים 'להתגיר' עצמם, כי ידוע כי לא יקבלום, אס לפי שקשים גרים לישראל, כל שכן מאלו אס היו מזרע עמלק, עם היות שאמר מְעַמֵּי הָאָרֶץ. גם כי אין מקבלים גרים לימות המשיח (יבמות כד:). לזה היו הם 'מתיהדים', רצה לומר כי היו מראים עצמם כאלו הם יהודים, והיו משנים מלבושיהם. ○ ואס נפשך לומר מתייהדים ממש, ואמר שבא להגיד שלימות עם בני ישראל, כי אס היות הגזירה נגזרת עליהם להשמיד להרוג על דרך שביאנוהו, לא המירו דתם, ואלה תיכף בבא עליהם הצרה הזאת, עזבו את אלהיהם ואת דתם. [וכן האריך בזה בדבריו המובאים לעיל].

^{יד} דמה שמבואר בדברי חז"ל שכל הנהרגים היו מזרע עמלק, הוא ממה שגילתה הנבואה ורוח הקודש. אבל בסתם גוים לא ידעו מי הם.

^{יז} במכילתא בא (פרשה יג): פִּי אֶמְרוּ פְּלִגְו מְתִים (כא יב, ג). אמרו ולא כמדת משה, משה אמר (שם יא, ה) וַמַּתְּ קַל בְּכוֹר בְּאָרֶץ מִצְרַיִם, והיו סבורין שכל מי שיש לו ד' או ה' בנים, אין מת אלא הבכור שבהם, והם לא היו יודעין שנשוחתהין חשודות בעריות, וכולן בכורים מרווקים אחרים. הן עשו בסתר, והקב"ה פירסם אותם. והרי דברים ק"ו, ומה אס מדת פורענות מועטת, העושה בסתר הקב"ה מפרסמו, מדה טובה מרובה על אחת כמה וכמה.

וברש"י בא (יב, ל): פִּי אֵין בִּית אֶשֶׁר אֵין שָׁר מֵת. יש שם בכור, מת, אין שם בכור, גדול שבבית קרוי בכור, שנאמר (תהלים פט, כח) אֶף אֵני בְּכוֹר אֶתְנַהוּ. ○ דבר אחר, מצריות מזנות תחת בעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם בכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד בכור לאביו.

ד

ובזה אתי שפיר, כי אותן שנתגיירו מבני בניו של המן, בשעה שנתגיירו לא ידעו מי הם, והותר לקבל אותם על פי הלכה. ולאחר שכבר נעשו גרים כדון, אף שאחר כך גילו חז"ל ברוח קדשם מי הם, כבר היה להם דין גרים גמורים, ושוב הותר ללמדם תורה, ולקבל מהם תורה.

קומט אויס אַזוי.

על פי הַלְכָה הָאֵט מען זיי געמעגט מְקַבֵּל זיין, פֶּאַרוואָס, [ווייל] פֶּל דְּפֶרִיש מְרוּבָא פֶּרִיש.

[און] אַז מ'הָאָט זיי שוין מְקַבֵּל געווען על פי הלכה, זענען זיי שוין געווען גֵרִים [כהלכה. ולכן שוב הותר ללמדם תורה, ולקבל מהם תורה, אף לאחר שכבר ראו חז"ל ברוח קדשם למפרע, כי היו מבני בניו של המן].

פא

וכן בשאר גרים מורע עמלק שלא נתגלו לנו עד עתה, אבל יתודעו לנו לעתיד לבא כשתייחסו הכל ל פי משיח. אבל מכל מקום כיון שכבר נתקבלו, כבר ישארו גרים גמורים אף לאחר שידעו מורע מי הם

[והגם] לכאורה ביי ביאת המשיח וועט מען דאָך געוואָר ווערן [שהם זרע המן. ווין] ס'שטייט דאָך^כ אַז דער מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ וועט מִיַּחַס זיין די יְחוּסֵי כְּהוּנָה אויך, מ'וועט וויסן ווער ס'איז אַ פֶּהֶן. [וממילא] וועט מען וויסן ווער ס'איז פון זרע עמלק אויכעט. [און] קען זיין חכמינו ז"ל האָבן אויך געוואוסט בְּרוּחַ קְדָשָׁם [לאחר זמן מי הם, וגילו לנו נסתרות כי מבני בניו של המן למדו תורה]. אָבער על פי הַלְכָה הָאֵט מען נישט געוואוסט [בזמן שנתגיירו, וקיבלו אותם כדון, מטעם שכבר נתערבו] וְכֵל דְּפֶרִיש מְרוּבָא פֶּרִיש.

[און] אַז על פי הלכה [איז] כֵּל דְּפֶרִיש מְרוּבָא פֶּרִיש, הָאֵט מען זיי געמעגט מְקַבֵּל זיין [בשעה שנתגיירו, ולא ידעו אַז מי הם]. און אַז מ'הָאָט זיי שוין מְקַבֵּל געווען, היצט איז שוין פֶּאַרפֶּאַלן [וכבר הם גרים אמתיים], הָאָט מען עס שוין געמעגט [אפילו] וויסן 'דערנאָך' - [וכן] שפּעטער בימי המשיח - אַז ס'איז מְזַרְע עמלק [ממה שראו כך חז"ל ברוח קדשם, אבל כבר הותר ללמדם ולקבל מהם תורה, כי כבר היה להם דין גרים גמורים].

פב

ועוד בחינה יש לומר בזה, דהכוונה על ענין התחלפות הנשמות המבואר במקבולים בטעם שמברכין בכל יום שלא עשני גוי. ומה שאמרו מבני בניו של המן למדו תורה ברבים, הכוונה על אותם שהיה להם בעבר נשמות משורש המן, אבל אחר כך נתחלפו נשמותיהם עם נשמות קדושות משורש ישראל, ואז שוב קיבלו אותם, וזכו ללמד תורה ברבים

קען נאָך זיין, וואָרן ס'איז דאָך ידוע, דער אר"י הקדוש זאָגט^ל, [אַז דעס] וואָס מ'מאַכט [בכל יום ברכת] בְּרוּחַ שְׁלֵא עֲשֵׁנִי גוֹי, גייט אַרויף [אויף דעם] אַז די נְשָׁמָה איז נישט נְתַחֲלָף געוואָרן [בלילה] בְּנִשְׁמַת גוֹי.

^כ ברמב"ם (מלכים יב, א): בימי המלך המשיח כשתתיישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל, יתייחסו כולם על פיו ברוח הקודש שתנוח עליו, שנאמר (מלאכי ג, א) וְיֵשֶׁב מִצְרַף וּמִטְהַר וגו', ובני לוי מטהר תחילה, ואומר זה מיוחס כהן, וזה מיוחס לוי, ודוחה את שאינן מיוחסין לישראל. הרי הוא אומר (עזרא ב, כ) וַיֹּאמֶר הַתְּרַשֵּׁת אֲלֵהֶם וגו' עד עַמּוּד פֶּהֶן לְאֹרְיִים וְלִתְמִים, הנה למדת שברוח הקודש מייחסין המוחזקין, ומודיעין המיוחס, ואינו מייחס ישראל אלא לשבטיהם, שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני, אבל אינו אומר על שהן בחזקת כשרות זה ממזר וזה עבד, שהדין הוא שמשפחה שנטמעה נטמעה.

^ל כמבואר בסידורי האר"י, וסידור רמ"ק אצל ברכת שלא עשני גוי, ובמשנת חסידיים (מסכת חצות פ"ג). וכן מובא זה במגן אברהם (א"ח מו, י) בשם המקובלים וז"ל: ואפילו גר [יברך]. פי' שיאמר 'שעשני גר' וכו', דרכי משה (שם, ג). ושל"ה (מסכת חולין, עמק הברכה ד"ה אלקי נשמה) וב"ח (א"ח שם ד"ה ויש) כתבו דלא שייך

ממילא אַז דער איז געווען אַ גַר [צָדק, בודאי נתחלף נשמתו עם נשמה קדושה שאינה מושרש עמלק].

- [והרי מצינו כי] שְׁמַעְיָה וְאַבְטָלְיוֹן זענען געווען פון סְנַחֲרִיב'ן^ב, און זיי זענען געווען די גרעסטע אין דור^א, מ'האַט זיי געמאַכט פאַר נְשִׂאִים^ב. שטייט פאַרוואָס, ווייל ס'איז נישט געווען קיין גרעסערע אין דור, אַזוי זאָגט דאָך תוספות^ג. - [און] אַז זיי זענען אַזוי גרויס, ווערט נְתַחֲלָף נְשַׁמוֹתֵיהֶם, און דערנאָך זענען זיי שוין נְשַׁמַּת יִשְׂרָאֵלִי^ד.

אַבער 'געבורין' זענען זיי דאָך מְזַרַע עַמְלָקִי^ה.
[און] דערנאָך איז שוין פאַרפאַלן.

פג

ביאור המאמר

ובכל אופן נמצא דאותן שכבר נתהוו גרים גמורים, הם יתקימו לעתיד לבא, אף לאחר שיתקיים הפסוק תמחה את זכר עמלק, כי הם כבר מושרש הקדושה ולא מושרש עמלק והמן. ונמצא כי לעתיד ישאר מן המן רק אותן לומדי תורה ברבים, והם כאמת כבר שוים המה לברך מרדכי

אַבער יהיה איך שיהיה [לפי ב' האופנים נמצא, כי לפעמים] איז דאָ לומדי תורה ברבים, וואָס זיי זענען מְזַרַע עַמְלָק.

[ולעתיד לבא] ווען ס'וועט זיין תמחה את זכר עמלק, אַלע וועט מען אויסמעקן, אַבער 'די' וועלן דאָך בלייבן. [שהרי דינס כבר כגרים גמורים, וגם כבר יש להם נשמות קדושות].

לומר כן, דמה שנעשה גר היה מצד בחירתו, שבתר בדת ישראל, לכן לא יברך ברכה זו אלא השנים [שלא עשני עבד ואשה, עכ"ל. ולדידהו צריך לומר שלא עשני עבד קאי אתחלת בריאתו, ואע"ג תחלת בריאה היה גרוע מעבד, מ"מ אילו היה עבד לא היה יכול להתגייר אא"כ שחררו רבו. ולפי מה שכתבו המקובלים שהברכות הללו מברכין על יציאת נשמת בלילה, שלא נדבק בה נשמת עכו"ם או עבד, אם כן גם גר יכול לברך כן. ויעיין עוד באורך שם בכרכי יוסף (אות 1) ובחזיק ברכה (אות ד)].

ועיין בדברי רבינו בליל ש"ק ויקהל פקודי תשט"ז (נדפס בחידושי תורה תשט"ז) מה שהאריך בענין זה.

^א עיין בגמרא פסחים (10): אמרו כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו להם אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו, ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, ויודע אם פסח דוחה את השבת וכו'. מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם וכו' אמר להן מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם, עצלות שהיתה בכם שלא שמשתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון. ועיין עוד שם (3): שמעיה ואבטליון, שהן חכמים גדולים, ודרשנים גדולים.

^ב כמבואר במשנה דאבות (א, ע) [ועיין בתוספות יו"ט שם בשם דרך חיים, דמזה מוכח שרק מצד אביהם היו בני גרים, אבל אמם מישראל היתה, והיה להם דין ישראל גמור. וכן כתב במהרש"א (עדות ה, 1)]. ועיין ברמב"ם (סנהדרין ג, א) כי הגדול בחכמה שבכל הסנהדרין הוא שנעשה נשיא וראש עליהם.

^ג כעת לא מצינו מקורו בדברי התוספות, ויל"ע עוד. ועיין ענין זה בפירוש הריב"א עה"ת (שהוא מעלי התוספות) ריש פרשת משפטים בשם הר"מ מקוצי (מבעלי התוספות) וז"ל: ויש לומר דהא דגר פסול לדון, היינו היכא שיש ישראל שיודעין לדון, אבל היכא שאין ישראל לא. ותדע שהרי שמעיה ואבטליון גרים והיו דנין את ישראל לפי שלא היה בישראל חשוב כמותם, כן פירש ר"מ מקוצי.

וכן כתב במגן אבות להרשב"ץ (אבות א, ע) שהאריך בענין שמעיה ואבטליון, וכתב להוכיח שהם עצמם היו גרים, וכתב בתוך הדברים וז"ל: על כן יש לתמוה איך מנוהו נשיא. ושמא כיון שלא היה בישראל כמותו בקבלה, הוא היה ראוי יותר מכולן. כי לא פסלה תורה גרים אלא בשיש כיוצא בהם בישראל, אבל אם אין כיוצא בהן בישראל, הם קודמין. [ועיין עוד מה שכתבו בזה בכנסת הגדולה (ח"מ סימן ז, בהגהת ב"י) ובאורים ותומים (ח"מ ז, א) ובכרכי יוסף (ח"מ שם, 1)].

^ד וחכמינו ז"ל ברוח קדשם, ראו והבינו שורש נשמותיהם בשעה שבאו להתגייר, ולכן שוב הותר להם לקבלם. דמה שאמרו במכילתא שאין מקבלין מזרע עמלק, הכוונה רק בזמן שגם מצד נשמותיהם הם כן.

^ה ולכן שפיר אמרו כי 'מבני בניו של המן' למדו תורה, והיינו מצד גופותיהם, או מצד נשמותיהם בעבר ולא בהווה.

קומט אויס ווען מ'שייח וועט קומען, וועט מען נישט האָבן קיין אַנדערע זרע עמל'ק נאָר די וואָס זענען לומדי תורה ברבים.

וואָרן די ציען די גזע, זייער גזע (הוא מזרע עמלק. אבל מצד נשמותיהם כבר יש להם נשמות קדושות משורש בני ישראל), און 'די' זענען טאַקע גלייך מיט ברוך מרדכי'ן, על פי פשוט.

פד

וזה שאמרו חייב אדם לבסומי בפוריאי, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, והיינו שיזכו למחייית כוחות המן ועמלק, באופן שלא ישאר מהם רק אותם שהם כבר שוים לבחינת ברוך מרדכי

(וזהו שאמרו חכמינו) [חייב אדם לבסומי בפוריאי, (בין) מ'זאל צוקומען צו דער בחינה אז אלע זאלן זיי אויסגעמעקט ווערן, ס'זאל נישט בלייבן נאָר די וואָס זיי האָבן געלערנט תורה ברבים, און די וואָס על פי הלכה זענען זיי געוואָרן גרים, (און) וועט מען אַנקוקן די זענען די המן'ס? ס'איז נישטאָ קיין אַנדערע המן'ס נאָר די', און די' זענען גלייך מיט מרדכי'ן.

ס'איז טאַקע אַמת ויציב. ניין?

איבערדעם חייב אדם לבסומי בפוריאי, (בין) מ'זאל צו דעם צוקומען, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

פה

- דאָכט זיך מיר, אז איך האָב עס אויך שוין אַמאָל געזאָגט¹⁷. -

פו

אופן רביעי

הקדמה לביאור המאמר

כדגל מחנה אפרים מביא מהמרדש, כי לעתיד לבא יתעטף עשו בציצית וישב בין הצדיקים, והקב"ה מושכו משם. ומוסיף הדגל, כי גם בזמן הזה הוא כן, שנתרבה השקר בעולם, ויש רשעים שרואין שהצדיקים מלובשים בגדי לבנים בשבת ולובשים טלית בערב שבת במנחה, ואומרים היות אהיה כמוהו. וזה שקשה מכול, שהם נקראים ערב רב, שהם מעורבים בישראל וקשה להפרידן. ומפרש בזה תפלת יעקב הצילני נא מיד אחי, שהוא באמת מיד עשו

איך וועל נאך עפעס זאָגן.

ס'שטייט אין דגל¹⁸ [מחנה אפרים], אין דגל הקדוש פרשת וישלח, [אויף דעם וואָס] ס'שטייט (וישלח לב, יב) הצילני נא מיד אחי מיד עשו.

זאָגט ער אזוי. עכשיו איז דער שקר מתגבר בעולם, און ס'איז מצוי בין הצדיקים אַזעלכע וואָס זיי זעצן זיך [בניהם, והם רשעים].

ברענגט ער אַ מדרש¹⁹, לעתיד יתעטף עשו בציצית וישב בין הצדיקים, ער וועט זיצן צווישן די צדיקים, ער וועט זיך אַנטון ציצית און ער וועט זיצן צווישן די צדיקים, והקדוש ברוך הוא מושכו משם. דאָס איז אַ מדרש.

¹⁷ עיין בחינה זו בסעודת פורים תשי"ג (נדפס בקונטרס דברות קודש לפורים), באופן רביעי.

¹⁸ בירושלמי נדרים (פ"ג ה"ח, דף יב.): רבי אחא בשם ר' חונא, עתיד עשו הרשע לעטוף טליתו ולישב עם הצדיקים כגון עדן לעתיד לבוא, והקב"ה גוררו ומוציאם משם. מה טעמא, אם תגביה פגשך ואם בין כוכבים שים קנף משם אוריך ואם ה' (עובדיה א, ד), ואין כוכבים אלא צדיקים, כמה דאת אמר (דניאל ג, א) ומצדיקי הרבים פכוכבים לעולם ועד.

ובתנחומא (צו, סימן ב): ולעולם הבא כשהקב"ה נפרע מעשו, מה עשו עושה, מתעטף בטליתו קנף, ובא ויושב לו אצל יעקב. מנין, שכן כתיב (אם תגביה פגשך) ואם בין כוכבים שים קנף (משם אוריך ואם ה'), ואין

טייטשט דער דגל^ה, ס'איז דאָ אַזעלעכע וואָס טוען זיך אָן ציציט, ווי צדיקים טוען אָן אַ טלית פרייטאָג צו נאַכטס^ט, און זיי זעצן זיך צווישן די צדיקים, [להראות כאילו] ער איז אויך אַ צדיק, און [באמת] ער איז גאָר עָשׂו. והקדוש ברוך הוא מושכו משם [לעתיד].

[און] פון 'דעם' איז זייער שווער ניצול צו ווערן [ולהבחיך שאינם צדיקים], וואָרן ס'איז דאָך שווער ניצול צו ווערן פון דעם וואָס ער איז דבוק^ק [בו כאח, ועל זה התפלל יעקב אבינו] הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי, ער איז מיר אַ 'ברודער', ער איז פונקט אַזוי ווי איך, און ס'איז גאָר מִיַּד עָשׂו, און ס'איז גאָר עָשׂו.
אַזוי שטייט אין דגל^{מא}.

פו

ומבואר ברבריו דאף ברור הראשון של תלמידי הבעש"ט, כבר היו מצוי אנשים כאלו שהיו מראים עצמם לצדיקים, ובאמת היו בבחינת עָשׂו

ער שרייבט (ברורו) אַז ס'איז 'מְצוּרִי'.

כוכבים אלא ישראל, שנאמר (לך טו, ה) הִבֵּט נָא הַשָּׁמַיְמָה [וספר הכוכבים] וגו', וכתוב (שם) כֹּה יִהְיֶה יְרֻעָךָ. ◦ ומה יעקב אומר לו, אחי, אתה לא תהא אחי כיוצא ב', שנאמר (הושע יג, יד) אֶהֱיֶה דְבָרֶיךָ מֵת אֶהֱיֶה קֶטְבֶּךָ שְׂאוֹל נָחַם יִסְתֵּר מַעֲיָנִי, אֶהֱיֶה דְבָרֶיךָ מֵת גּוֹרֹת שְׁהִיִּית גּוֹזֵר עֲלֵי, דו פרצופים היית גוזר עלי שאעבוד עבודה זרה, ואילו הייתי עושה, הייתי חייב מיתה בידי שמים ואם לא אני עובר אותה, אתה הורג אותי, לפיכך אֶהֱיֶה דְבָרֶיךָ מֵת אֶהֱיֶה קֶטְבֶּךָ שְׂאוֹל (הושע יג, יד) וכו'. ◦ כיון שעשו יורד לְשָׂאוֹל, ישתייר יעקב לבדו, שנאמר וכו'. וישראל על שָׁעָשׂו עצמם נבאלים, שנאמר (מלאכי ב, ט) וְגַם אֲנִי נִתְּחִי אֶתְכֶם נְבוֹיִם וְשִׁפְלִים, מתנחמים ונגאליים באש, שנאמר (זכריה ב, ט) וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נְאֻם ה' חֹמַת אֵשׁ סָבִיב. כיון שָׁעָשׂו מסתלק מן העולם, הקב"ה וישראל משתיירין, שנאמר (שיר השירים ט, ט) אַחַת הִיא יוֹנְתִי תַמְתִּי, וכן הוא אומר (ברכה לג, יב) ה' בְּדָד יִנְחָנֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכֶר.

^ה בדגל מחנה אפרים (פרשת וישלח): הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עָשׂו. יש לומר על דרך דאיתא במדרש, לעתיד יתעטף עשו בציצית וישב בין הצדיקים, והקב"ה מושכו משם וכו', עיין שם. ◦ ויש לומר שזה הוא מצוי גם כן 'בעולם הזה' בעוה"ר, שנתרבה הַשְּׁקָר בעולם, וכל אחד רוצה להעלות במעלות שלומי אמוני ישראל, ורואה שהם מלוכשים בְּגֵדֵי לְבָנִים בשבת, ולובשים טלית בַּעֲרֹב שֶׁבֶת בְּמַנְהָה, ואומר היות אחיה כמוהו. ◦ וזה שקשה מכולן, שזה גורם אריכות הגלות, שהם נקראים עֲרֹב רַב, שהם מעורבים בישראל וקשה להפרידן, כמשל החֶטָּה, המוֹץ וְהַתְּבָן שבו שאינו דבוק כל כך להחטא, הוא מתפזר בקל, אבל הַפְּסוּלֶת שֶׁבַחֶטָּה (עצמה) 'מתדבק' בהחטא, וקשה להפרידה. ◦ וזה יש לומר שמרמוז הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי, היינו שהוא מעורב 'ומתדבק' בי, מִיַּד עָשׂו, ואף על פי כן הוא עָשׂו, וק"ל.

^ט וכדרך הצדיקים, על פי המבואר בשער הכוונות ובסידור האר"י (בכוונת קבלת שבת), וציון שם מקור לזה בגמרא שבת (כה. וק"ט). ◦ וכעין זה הוא בגמרא בבא קמא (לב.): רבי ינאי 'מתעטף' וקאי, ואמר בואי' כלה, בואי' כלה. ועיין ברברי תורה (מוקאשש, ח"א סימן נט) שהאריך בענין זה, ושכן נראה גם ברמב"ם (שבת ב. ב). וכתב שכן היה המנהג אצל רוב מרבתינו הק' וכל צדיקי גאליציאן שהתעטפו בטלית גדול בקבלת שבת ותפלת ערבית דליל שבת, אבל אין זה לכל, רק ליחידי סגולה ומקובלים, עיי"ש.

ועיין בספר הדרת קודש (תולדות הרה"ק מנאסיר) שסיפר הרה"ק מנאסיר כי הרב הקדוש מצאנו ז"ל שאל פעם אחת את חתנו הקדוש רבי ר' מאטעלע (מהורגוטייפל) ז"ל מדוע אינו לובש טלית בליל שבת קודש לקבלת שבת וקידוש כמנהג צדיקי זמנינו, והשיב לו שראה בספרים הקדושים שמי שאין בכוחו ואינו יכול לתקן נפשות ישראל לא ילבוש טלית לקבלת שבת, על כן גם הוא אינו לובש, והשיב לו בעל דברי חיים זי"ע שמי שתיקן את נפשו רשאי וצריך ללבוש. [ועי"ע בזה בהגהות זכרון מנחם על ליקוטי מהרי"ח (ח"א הל' ציצית אות כג)].

^ב וכמשל פסולת החטא הדבוק בחטא, שהביא בדגל מחנה אפרים.

^{כא} ועיין בס"ג צו זכור תשכ"ז (לשון קדשו קונטרס רסח ח"ב, אות קנט-קע) שמבאר רבינו בכוונת דברי הדגל מחנה אפרים, כי אותן הצבועים שעושיין כן בזמן הזה, הם שינסו לעשות כן גם לעתיד לבא, וכדברי המדרש. ושעל דרך זה יהיה לעתיד בענין עשו ושרו, שיטעו לחשוב שיוכל עשו ואנשיו להנצל על ידי שיתעטפו בציצית כזקן, וישבו אצל יעקב ואנשיו, אבל לא יועיל להם טעותם, ומשם יורידם ה' לְשָׂאוֹל, כדברי המדרש. וזה יהיה עונש במדה כנגד מדה, נגד מה שאנשי הערב רב והשטן היו רגילים לעשות כן בזמן הזה כדי להטעות את הבריות, עיי"ש.

דאָס איז געווען דאָס ערשטע דור נאַכ'ן בעל שם טוב, [שהרי] דער דגל איז נתגדל געוואָרן על פְּרִי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב²⁰, [און אין] דאָס ערשטע דור [שלאחר הבעש"ט] איז שוין געווען מְצוּי אַזְעַלְכֶּם צְדִיקִים, וואָס זענען געזעצן צווישן צְדִיקִים און זענען געווען [בבחינת] עָשׂוּ.

פח

ואם כן קל וחומר ברורות שאחר זה שיש תערובת כזה, וקשה להנצל מהם. אלא שברוך כלל אפשר שחושבין שיודעים מי הם צדיקי אמת, ומי הם אותם שרק נדמו לצדיקים

נו וואָס קאָן נאָך זיין אין די שפּעטערע דורות, איז זייער שווער ניצול צו ווערן [מכאלה], ווייל ווער קאָן דאָס מוֹדִיעַ זיין ווער ס'איז 'אַזוּי' [שהוא צדיק אמת], און 'ווער' ס'איז 'אַזוּי' [שהוא רק נדמה לצדיק. ונמצא כי] מ'ווייסט נישט, מ'ווייסט נישט ווער ס'איז הָמָן און ווער ס'איז מְרַדְכִי.
נאָר מ'קאָן זיך 'איינרעדן' אַז מ'ווייסט.

פט

אבל כששותין יין ומבקשין את האמת, או מכירין להודות, כי באמת הוא תערובת קשה, ושאינו אנו יודעין ומבחינים בזה, מי הם צדיקים באמת, ומי הם רק נדמים לצדיקים והם באמת בבחינת עָשׂוּ

[אָבער] אַז מ'טרינקט אַפּאַר גלעזליך וויין און מ'זוכט דעם אַמֶת, קומט מען צי צו דער בחינה [להכיר ולהודות] אַז איך ווייס נישט, איך ווייס נישט 'ווער' ס'איז אָרוֹר הָמָן און 'ווער' ס'איז בְּרוּךְ מְרַדְכִי, [נאָר] איך פּאַרלאָז מיך אויפן אייבירשטען.

צ

ביאור המאמר

ועל בחינה זו אמרו חייב אדם לבסומי בפּוֹרְיָא, עד דלא ידע בין ארוֹר הָמָן לברוך מרדכי, והיינו שידור על האמת שאין אנו יודעין כלל להבחין בין אותם שהם באמת בבחינת ברוך מרדכי, לאותם שהם רק נדמין כך אבל באמת הם בבחינת ארוֹר הָמָן. ושהעצה הוא בזה רק לבטוח על הקב"ה, שהוא יורה לנו האמת, וינתנו ברוך של ברוך מרדכי

[וזה שאמרו חכז"ל] חַיִּיב אָדָם לְבִסוּמֵי בְּפוֹרְיָא, עַד דְּלֹא יָדַע, אַז מ'זאָל קומען צו דער בחינה אַז מ'זאָל 'וויסן' [אז] איך ווייס נישט בֵּין אָרוֹר הָמָן לְבְּרוּךְ מְרַדְכִי.
איך 'זאָג' טאַקע אָרוֹר הָמָן און בְּרוּךְ מְרַדְכִי, אָבער 'ווער' ס'איז אָרוֹר הָמָן און ווער ס'איז בְּרוּךְ מְרַדְכִי, דאָס 'ווייס' איך נישט.

צא

נאָר 'אַזוּי' קאָן מען זיך נאָך איינרעדן אַז מ'ווייסט, [אָבער] אַז מ'טרינקט אַפּאַר גלעזליך וויין קומט מען צום אַמֶת, אַז [תּקֻלִית] הִנְדִיעָה איז שְׁלֹא יַדְעֵמָּה²¹, [ורואין כי באמת] איך ווייס נישט 'ווער' ס'איז אָרוֹר הָמָן און 'ווער' ס'איז בְּרוּךְ מְרַדְכִי.

²⁰ שהיה בן בתו של הבעל שם טוב, ונולד ונתגדל בעיר מעזיבוז מקום מגורו של זקינו הבעש"ט, ושמע הרבה דברי תורה מפיו, וכמו שמביא בספרו הרבה דברים בשם זקינו. [ולאחר פטירת הבעש"ט, נעשה תלמידו של הרה"ק מפולנאה בעל תולדות יעקב יוסף, ושל הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש].

²¹ לשון המובא בהרבה ספרים בשם הרמב"ם [ולדוגמא ע"י אורי יצחק מהרה"ק מראדוויל חיי שרה]. וכן הוא בספר בחינת עולם (יג, מט) לרבי ידעיה בר אברהם בדרשי (מרבתינו הראשונים, נולד ה' אלפים מ'), ובספר העקרים (ב, ל). - ועיין מה שהאר"ך רבינו בענין זה בסעודת פורים תשי"ט [לשון קדשו קונטרס (ה), באופן ראשון, ושם מביא זה גם כן בשם הרמב"ם].

צב

און וואָס טוט מען דעמאָלטס, אַז מ'ווייסט נישט?
 איז דאָ איין עצה, מ'זאָל זיך פאַרלאָזן אויפן באַשעפּער!
 און אַז מ'מיינט דעם אַמת, העלפט דער באַשעפּער!
 אויף אים וועל מיר זיך פאַרלאָזן!
 השם יתברך זאָל אונז פירן בדרך אמת!
 מ'זאָל מיר גיין אין דעם דרך פון 'ברוך מְרַדְכֵי'!

• וְהֵם יַעֲלוּ לְזַכְרוֹן •

תלמיד חכם מופלג, בקי בש"ס ופוסקים, ירא את ה' מגעוריו, יגע לקיים כל מצוה בדקדוק הלכה קלה כבחמורה, מעורר את השחר, האריך בתפילה בכונה, אהוב ומכובד בעיני כל מכיריו

רבי **מרדכי דוב** ז"ל **גרובער**

ב"ר **אלעזר הלוי** ז"ל

נפטר י"ג אדר א' תשנ"ז